

“...käyttökelpoinen, raikas, vaihteleva...”

Kanttoreiden kokemukset virsikirjan lisävihkosta

Taideyliopiston Sibelius-Akatemia
Klassisen musiikin osasto
Kirkkomusiikki ja urut -aineryhmä, Kuopio
Tutkielma (S-KM27)
Elina Vitri
2020

<p>Tutkielman tai kirjallisen työn nimi</p> <p><i>”...käyttökelpoinen, raikas, vaihteleva...”</i></p> <p>Kanttoreiden kokemukset virsikirjan lisävihkosta</p>	<p>Sivumäärä</p> <p>52 + 7</p>
<p>Tekijän nimi</p> <p>Elina Vitri</p>	<p>Lukukausi</p> <p>Kevät 2020</p>
<p>Aineryhmän nimi</p> <p>Kirkkomusiikki ja urut -aineryhmä, Kuopio</p>	
<p>Tämän tutkielman kohteena on kanttoreiden Suomen evankelis-luterilaisen kirkon virsikirjan lisävihkoa (2016) koskevat käsitykset, kokemukset, ajatukset ja asenteet. Tutkimuksessa haluttiin myös selvittää, pitävätkö kanttorit lisävihkon virsiä käyttökelpoisina. Lisävihko otettiin käyttöön Suomen evankelis-luterilaisissa seurakunnissa ensimmäisenä adventtisunnuntaina 27.11.2016. Tutkimuksen aloittamisen aikaan lisävihkoa, siihen liittyviä asenteita ja kokemuksia ei ollut tutkittu vielä ollenkaan.</p> <p>Kanttoreiden kokemuksia lähestyttiin ja tutkittiin kvalitatiivisen tutkimuksen keinoin. Tutkimussuuntauksena toimi lähinnä fenomenografinen lähestymistapa. Fenomenografisen tutkimusotteen tavoitteena on tuoda kuuluviin ihmisten erilaisia käsityksiä tutkittavasta asiasta. Tutkimusaineisto kerättiin kyselylomakkeella Kuopion ja Mikkelin hiippakuntien kanttoreiden neuvottelupäivillä Kuopiossa, helmikuussa 2019. Kyselylomakkeeseen vastasi 63 kanttoria. Aineisto analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin. Aluksi vastaukset pelkistettiin ja teemoiteltiin. Tämän jälkeen aineisto tyypiteltiin ja ryhmiteltiin tutkimustuloksiksi.</p> <p>Kanttorit pitävät virsikirjan lisävihkoa käyttökelpoisena. Se koetaan työtä rikastuttavana, monipuolisena kokoelmana, joka puhuu nykyajan ihmisten kielellä niin tekstillisesti kuin musiikkityylillisesti. Sitä voi käyttää monipuolisesti erilaisissa tilanteissa ja työtehtävissä, sillä se sisältää eri ikäisille ja kirkkovuoden ajankohtiin sopivia virsiä. Laimeista ennako-odotuksista huolimatta lisävihkoon suhtautuminen oli muuttunut suurimmalla osalla käytön myötä myönteisemmäksi. Käyttökelpoisuudestaan huolimatta lisävihko sisältää myös vaikeasti käytettäviä virsiä, joita kuvailtiin ”oudoiksi”, perinteisistä virsistä liikaa poikkeaviksi, vaikeasti yhteislaulettaviksi erityisesti rytmensä tai harmoniansa osalta. Haasteena lisävihkon käytössä kanttorit kokevat eniten omien säestystaitojen ja/tai säestysresurssien puutteen.</p>	
<p>Hakusanat</p> <p>virret, virsikirjat, virsikirjan lisävihko, lisävihkouudistus, kanttorit, kokemukset, asenteet, kyselytutkimus</p>	
<p>Tutkielma on tarkistettu plagiaatintarkastusjärjestelmällä</p> <p>31.3.2020 Jorma Hannikainen</p>	

Sisältö

1 JOHDANTO.....	4
1.1 Tutkimuksen lähtökohdat.....	4
1.2 Lisävihkouudistus	6
2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS.....	8
2.1 Virren määrittelyä	8
2.2 Suomalaiset virsikirjat	9
2.3 Vuoden 1986 virsikirja ja uudistuksen palaute	12
2.4 Virsi ajassa ja muutoksessa	13
2.5 Kanttorit tutkimuskohteena	14
3 TUTKIMUSAINEISTO JA TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	16
3.1 Tutkimustehtävä	16
3.2 Tutkimuksen toteuttaminen.....	16
3.3 Tutkimusmenetelmät	23
3.4 Tutkimuksen luotettavuus.....	24
4 TUTKIMUSTULOKSET	27
4.1 Lisävihkon käyttö.....	27
4.2 Lisävihkon käyttökelpoisuus.....	29
4.3 Käytön haasteita.....	34
4.4 Kanttoreiden ajatuksia	35
4.5 Odotukset ja suhtautumisen muuttuminen	38
5 JOHTOPÄÄTÖKSET	41
6 POHDINTA.....	43
LÄHTEET.....	48
LIITTEET.....	53

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen lähtökohdat

Istuin 16-vuotiaana silloisen kotiseurakuntani kirkossa eräänä sunnuntai-iltana, ja harjoittelin johonkin tulevaan pianon tasosuoritukseen kirkon flyygelin äärellä. Olin saanut luvan harjoitella sillä, koska itselläni oli vain pieni pystypiano kotona. Jaksoin soittaa klassisia pianokappaleita aina tovin, mutta hyvin usein soittaminen ajautui "soitteluksi", niin minusta ainakin tuntui. Soitin ja lauloin, milloin mitäkin mieleeni juolahti, usein rippikoulussa opittuja nuorten veisuja tai joitakin radiosta kuultuja kappaleita. Tuona kertana, soitin ja lauloin The Beatlesin *Imaginea*. Olin päässyt loppuun, kun seurakuntamme kirkkoherra käveli taakseni, kertoi jääneensä vahingossa kuuntelemaan musisointiani käydessään kirkon sakastissa, ja kysyi, tulisinko seurakuntaan kesäkanttoriksi tulevana kesänä - "tuollaista musiikkia tarvittaisiin". Hämmennyin, mutta lupasin.

Olen tehnyt kanttorin töitä tuosta hetkestä lähtien ympäri Itä-Suomea ja Pohjois-Karjalaa, useissa eri seurakunnissa. Alun perin en lähtenyt opiskelemaan kirkkomusiikkia, vaan kasvatustieteitä - minusta piti tulla luokanopettaja. Kanttorin työt, lopulta koko kanttorin ammatti, alkoi vetää minua kuitenkin niin paljon puoleensa, että keskeytin luokanopettajaopinnot ja hain opiskelemaan kirkkomusiikkia Sibelius-Akatemiaan. Hain ja pääsin. Koko opiskeluajan minua ihmetytti ja toisaalta kiehtoi klassisen ja "kevyen" musiikin välinen tasapainottelu niin opinnoissa, opiskelijoiden, kanttorikollegoiden kuin koulumme opettajienkin kesken. Itselläni ne olivat kulkeneet rinnakkain aina, lapsena aloitetuista klassisen pianonsoiton opinnoista ja yläkouluikäisenä perustetun tanssibändin ajoista lähtien. Nuoruudessa olin perjantai- ja lauantai-iltaisain bändin kanssa hääkeikoilla, aamuisin soittamassa hautajaisissa tai jumalanpalveluksissa. Mielestäni luonnollista! Tai ainakin se siltä silloin tuntui.

Itselleni on aina ollut luontevaa valita kirkollisiin toimituksiin ja jumalanpalveluksiin lauluja kevyemmän hengellisen musiikin puolelta. Odotin innolla virsikirjan lisävihkon ilmestymistä, kuten odotan lähes aina uusia hengellisiä laulukirjoja. On mielenkiintoista saada uutta materiaalia käytettäväksi työhön. Kun lisävihko ilmestyi, muistelen iloinneeni siitä valtavasti, mutta muistan myös, että koin odottaneeni vielä enemmän tuttujen hengellisten laulujen pääsyä lisävihkon sivuille. Ihmettelin, kun monikaan silloisesta opiskelu- ja työkavereistani ei jakanut samaa mielipidettä.

Monen mielestä lisävihko oli jotenkin epäonnistunut, vienyt virsien tyyliä väärään suuntaan, niihin oli vaikea päästä sisälle. Ne olivat outoja, niitä oli vaikea laulaa. Ihmettelin, ja jäin kuulostelevaan tilannetta. Samana syksynä aloitin opinnoissa seminaari-kurssin, jossa oli tehtävä jonkinlainen kirjallinen työ tai tutkimus. Melko pian, löysin itseäni kiinnostavan aiheen.

Virsikirjan lisävihko otettiin käyttöön ensimmäisenä adventtisunnuntaina 27.11.2016 kaikissa Suomen evankelis-luterilaisissa seurakunnissa. Kirkolliskokouksen antaman toimeksiannon mukaisesti se on tarkoitettu täydentämään käytössä olevaa virsikirjaa. Lisävihkon virret tarjoavat uutta tekstisisällöllisesti, kielellisesti ja musiikillisesti. Se rohkaisee pyrkimään yhteisölliseen lauluun ja toimimiseen esimerkiksi toistoon, variaatioihin ja liikkeeseen perustuvien virsien kautta. Virsissä on myös monikielisiä, musiikillisesti monikulttuurisia ja tukiviittomin sanoitettuja virsiä. (Virsikirjan lisävihko, 8–9.)

Nyt, reilun kolmen vuoden ajan, seurakunnat ovat saaneet tutustua uusiin virsiin pitkälti kanttoreiden johdolla jumalanpalveluksissa, kirkollisissa toimituksissa, yhteislaulutilaisuuksissa ja muissa seurakunnan tapahtumissa. Ennakkokäsitykseni mukaan lisävihko jakaa mielipiteitä kanttoreiden keskuudessa. Oma kokemukseni on, että mielipiteet ovat melko kahtiajakautuneita: osa pitää kovastikin lisävihkon virsistä, kun taas osa vierastaa niitä ja pitää jopa käyttökelvottomina.

Kanttorit ovat eläneet väistämättömässä muutoksessa mukana. Virsi on kanttorin tärkeä työväline, jolla on paikkansa lähes kaikissa työtilanteissa. Uudet virret tuovat oman lisänsä ja mausteensa perinteisten, jopa vuosisatoja vanhojen virsien rinnalle. Virsien tyyllinen ja tekstillinen moninaisuus antaa sijaa monenlaisille ihmisille. Aina muutos ei ole välttämättä kuitenkaan helppoa. Uusi voi tuntua vieraalta, vaikealta ja käyttökelvottomalta. Ennakkoluulot ja kenties musiikkityylien vieraus voivat vaikuttaa uusien virsien käyttöhalukkuuteen ja haltuunottoon. Virsikirjan lisävihkon virsivalinnat ovat herättäneet paljon keskustelua kanttoreiden keskuudessa. Asenteisiin voinee vaikuttaa yleinen suhtautuminen eri musiikkityyleihin tai muutokseen yleensäkin. Siksi on mielenkiintoista ja ajankohtaista tutkia, miten kanttorit todellisuudessa ovat suhtautuneet virsikirjan lisävihkoon, minkälaisia asenteita se on herättänyt ja kuinka käyttökelpoiseksi se on työssä koettu.

1.2 Lisävihkouudistus

Virsienväyppärillä tapahtui vuosituhanne vaihteessa ja 2000-luvun alussa paljon. Jumalanpalvelusuudistuksen myötä nousi tarve seurakuntalaulun kehittämislle, minkä seurauksena virsikirjan jumalanpalvelus- ja toimitusliitteissä julkaistiin uudet jumalanpalveluslaulut sekä vähän myöhemmin kirkollisten toimitusten laulut. Vuosituhannen alussa julkaistiin myös paljon virsiäänitteitä, juhliittiin virsikirjojen merkkivuosia sekä kehitettiin virsikasvatusta *Virsiövisan* merkeissä. Kirkon jumalanpalvelus- ja musiikkityön yksikössä toimi kaksi työryhmää, jotka tahoillaan työskentelivät virsienväyppärillä. Myös useissa Euroopan kirkoissa oli meneillään virsikirjan uudistushankkeita. Tämän lisäksi myös seurakunnista alkoi kuulua toiveita virsienväyppärin uudistamisesta. (Koivuranta & Urponen 2017, 17.)

Kirkolliskokousaloite uusien virsienväyppärin valmistelulle tehtiin keväällä 2010, minkä seurauksena kirkolliskokous antoi toimeksiannon kirkkohallitukselle lisävihkon valmistelusta syyskokouksessaan 9.11.2010. Toimeksiannossa toivottiin, että uusia virsiä sekä etsittäisiin jo olemassa olevista kotimaisista ja kansainvälisistä materiaaleista että teetetäisiin kokonaan uusia virsiä. Virsienväyppärin tulisi nousta tämän päivän tarpeista, ja niiden kieli ja tyyli tulisi olla ajanmukaista, kuitenkin niin, että virsienväyppärin keskiössä olisi Raamattuun perustuva kirkon usko sekä ihmisen kokemukset. Virsienväyppärillä kuvattiin olevan myös missionäärinen luonne erilaisten ihmisten yhdistämisellä ja sellaisten ihmisten tavoittamisella, jotka kokevat perinteisen uskonnollisen kielen ja musiikin vieraaksi. Lisävihko katsottiin olevan väliaskel kohti seuraavaa varsinaista virsikirja-uudistusta. (Kirkkohallituksen esitys 13/2014, 4–5.)

Erkki Tuppurainen muistuttaa virsikirjan lisävihkon valmistelutyötä seuranneessa *Uusi virsi* -blogin kirjoituksessa, että lisävihkoja on tehty ennenkin, ja viittaa vuoden 1963 lisävihkoon. Silloinkin koettiin, että virsikirja kaipasi ajankohtaisempia tekstejä ja sävelmiä. Vuoden 1986 virsikirjauudistuksen jälkeen hengellisen laulun ja virren ero kaventui, ja rytmimusiikki sai sijaa uusissa virsissä. Tuppuraisen mukaan gospel-musiikille ja nuorten hengelliselle musiikille ehdotetaan paljon sijaa uudessa lisävihkouudistuksessa, ja uutena nimityksenä näiden yläkäsitteenä on ollut esillä jopa ”hengellinen rytmimusiikki”. (Uusi virsi.)

Tuppuraisen huomio aikaisemmista ”lisävihkoista” heijastelee virsikirjauudistusten erilaisia haasteita. Uudistuksiin on liittynyt runsaasti keskustelua, kiistoja, kokeiluja ja virsikirjaehdotuksia. Vuoden 1886 virsikirjan valmistelu kesti vuosikymmeniä ja ensimmäinen uudistukseen liittyvä virsikirjaehdotus oli Jaakko Tengströmin johdolla

toimineen virsikirjakomitean ehdotus vuodelta 1836 *Uusia Virsiä*. Vuoden 1886 virsikirjaan liittyvä lisävihkoehdotus (1923) sisälsi peräti 295 virttä. Tämäkään ehdotus ei syntynyt ilman vaikeuksia. Kiistaa aiheuttivat ehdotuksen sisällön ohella muun muassa virsikirjakomitean palkkioiden maksaminen. Lopulta ehdotus "lisävihkosta" hylättiin vuonna 1928 (Pajamo 2001, 12). Vuoden 1986 virsikirjaa edelsivät kokeilukirjat *Uusia virsiä* 79 (1979) ja *Virsikirjaehdotus* (1984). (mts. 24.)

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

2.1 Virren määrittelyä

Sanaa ”virsi” on Mikael Agricolan ajoista lähtien käytetty Suomessa pääasiassa kirkollisissa yhteyksissä, vaikka sen etymologia on selvästi vanhempi kuin sen kristinuskoon liittyvä merkitys (Kirkkohallituksen esitys 13/2014, 10). Alkuperäisessä suomenkielisessä käytössä ”virsi” on tarkoittanut kalevalamittaista runoa. Muissa kielissä virsistä käytetyt sanat ”hymni” (kr. *hymnos*) eli ylistys sekä ”psalmi” (kr. *psalmos*) eli kielisoittimin säestettävä laulu ovat ilmaisultaan selvästi raamatullisempia. (Koivuranta & Urponen 2017, 12.)

Kirkkomusiikin käsikirja (Erkkilä & al. 2003, 548) määrittelee virren jonkin kirkon virallisesti hyväksymäksi yhteislauluksi, jota lauletaan jumalanpalveluksissa ja kirkollisissa tilanteissa. Se on myös tekstin ja sävelmän muodostama, yleensä mitallinen, riimillinen ja säkeistömuotoinen, kokonaisuus.

Virsikirjan lisävihkon perusteluissa (Kirkkohallituksen esitys 13/2014, 10) virren käsitettä kuvataan seuraavasti:

Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa virrellä tarkoitetaan useimmiten kirkolliskokouksen hyväksymää hengellistä laulua.

Lisävihkohankkeen toimeksiannossa korostuvat virren pohjautuminen Raamattuun ja kirkon yhteiseen uskoon sekä ihmisen kokemusmaailmaan.

Virrelle ei ole kuitenkaan olemassa yksiselitteistä ja yhteisesti hyväksyttyä määritelmää. Eri yhteyksissä määritelmät saattavat olla ahtaita, väljiä tai keskenään ristiriitaisia.

Pohjoismaisessa *Nordhymn*-tutkimushankkeessa virsi-käsitteelle on annettu sekä ahdas (ruots. *den snäva*) että väljä (ruots. *den öppna*) määritelmä. Ahdas määritelmä vastaa käsikirjavaliokunnan mietinnön määritelmää, jossa virttä kuvataan lauluksi, jossa sävel, runoasu ja sisältö välittävät kirkon uskoa ja ihmisen kokemusta. Väljässä määritelmässä virreksi luetaan mikä tahansa laulu, jossa on liittymäkohtia uskonnolliseen kysymyksenasetteluun. (Straarup & Hansson 2001, 10.)

Virren määrittely ei ole siis kovin yksinkertaista. Tässä tutkimuksessa virrellä tarkoitetaan käsikirjavaliokunnan mietinnön (Käsikirjavaliokunnan mietintö 3/2010, 2–3.)

määritelmän mukaisesti ”Raamattuun pohjautuvaa [yhteis]laulua, jossa sisältö, sävel ja runoasu välittävät kirkon uskoa ja ihmisen kokemusta”. Määritelmä on tämä, koska tämän tutkimuksen kohteena ovat nimenomaan kanttorien virsikirjan lisävihkoon ja sen virsiin liittyvät suhtautumiset, kokemukset, ajatukset ja asenteet, sekä lisävihkon vastaanotto, ja käsikirjavalioikunta on käyttänyt omassa määritelmässään vastaavanlaista virren kuvausta.

2.2 Suomalaiset virsikirjat

Ensimmäinen suomalainen virsikirja on yli neljäsataa vuotta vanha. Ennen vuoden 2016 lisävihkouudistusta, varsinaisia virsikirjapainoksia on noiden neljän vuosisadan saatossa ollut kuusi. Vaikka ensimmäinen, Jacobus Petri Finnon tekemä, painettu virsikirja ilmestyi Suomessa vasta vuonna 1583, kirkkolauluun liittyviä dokumentteja on säilynyt jopa 1100-luvulta asti. Varhaisimmat suomenkieliset säilyneet jumalanpalveluslaulut ovat sisältyneet käsin kirjoitettuun Mathias Westhin liturgiseen käsikirjoitukseen ja muihin reformaation ajalta säilyneisiin nuottikäsikirjoituksiin. Ensimmäisen kerran suomenkielisiä hymnittekstien käännöksiä, siis oikeastaan virsitekstejä, julkaistiin painettuna vuonna 1544 ilmestyneessä ja Mikael Agricolan toimittamassa teoksessa *Rucouskiria Bibliasta*. (Vapaavuori, 2.)

Seuraavassa tarkastellaan suomalaisia virsikirjauudistuksia ensimmäisestä suomenkielisestä virsikirjasta lähtien. Tarve uudistuksille on noussut niin uusimman virsikirjan lisävihkon kuin aikaisempien uudistuksien osalta esimerkiksi erilaisista uskonnollisista, musiikillisista, yhteiskunnallisista ja erityisesti suomen kielen kehittymisestä johtuvista syistä. Varhaisimpien uudistusten vaiheita ei ole dokumentoitu uusimpien tapaan, mutta oletettavasti kaikkiin on vaikuttanut paineet uudistaa vanhaa muuttuvassa maailmassa, ja toisaalta uudistusta jarruttamassa ovat olleet perinteiden arvostus ja luonnollinen muutosvastarinta.

Finnon virsikirjassa oli Ruotsin vuoden 1572 virsikirjan tavoin 101 virttä. Virret on koottu eri lähteistä, ja ne ovat sisällöltään hyvin raamatullisia ja opetuksellisia. Näin ne palvelivat reformaation periaatteiden toteuttamista. Seuraava suomenkielinen virsikirja ilmestyi hyvin pian Finnon virsikirjapainosten loppumisen jälkeen, vuonna 1605. Uuden virsikirjan toimitti Maskun seurakunnan kirkkoherra Hemminkin Henrikinpoika, Turun tuomiokapitulin antaman tehtävän mukaisesti. Virsien määrä lisääntyi, ja mukaan tuli myös täysin uusien aihepiirien virsiä. Edelleen suurin osa 242

virren virsikirjasta oli käännöstekstejä saksasta, ruotsista, latinasta ja tanskasta. (Vapaavuori, 2–4.)

Sekä Finnon että Hemminkin Maskulaisen virsikirjoihin vaikuttivat esikuvina merkittävästi Saksan ja Ruotsin virsikirjat (Kirkkohallituksen esitys 13/2014, 76). Hemminki Maskulaisen virsikirjaan perustuvia virsikirjajulkaisuja toimitettiin useita ennen varsinaisen uuden virsikirjan julkaisua vuonna 1701. Tällainen on muun muassa Rostockissa vuonna 1607 Simon Johannis Careliuksen julkaisema *Yxi Vähä Suomenkielinen Wirsikiria*. (Käsikirjavalioikunnan mietintö 3/2010.)

Kolmas suomenkielisen virsikirjan uudistus sai alkunsa Ruotsin 1690-luvun alun virsikirjauudistuksesta. Kuninkaan toimeksiannon mukaisesti, Turun piispa Johannes Gezelius nuorempi ryhtyi valitsemaan jo olemassa olevista teksteistä parhaimmat sekä kääntämään uusia, ruotsalaisessa virsikirjassa julkaistuja virsiä. Vuonna 1701 valmiiksi saadun *Uuden Suomenkielisen Wirsikirjan* virsien lukumääräksi tuli 413, minkä lisäksi siihen liitettiin erilaisia liitteitä. Ensimmäistä kertaa virsien sisällössä oli otettu huomioon paitsi monenlaiset elämäntilanteet, myös tavalliset arjen tapahtumat. Virsikirjassa julkaistiin myös paljon virsirunouden kukoistusajan, 1600-luvun, saksalaisia virsiä. Vaikka virsikirjassa ei edelleenkään ollut sävelmiä, ensimmäinen, virsikirjaa varten tehty yksiääninen sävelmistö julkaistiin vuonna 1702. Tämä virsikirja oli käytössä lähes 190 vuotta, vaikuttaen merkittävästi suomalaisten maailmankuvan rakentumiseen. Pitkäikäisen käyttönsä takia, sitä alettiin kutsua seuraavan uudistuksen aikoihin *Vanhaksi virsikirjaksi*, millä nimellä se myös edelleen tunnetaan. (Vapaavuori, 4–5.)

Neljänteen virsikirjauudistukseen ryhdyttiin jo vuonna 1817, vaikka se saatiin päätökseen vasta vuonna 1886 monien vaiheiden jälkeen. Uudistuksen tarkoituksena oli ennen kaikkea suomenkielisen virsikirjan uudistaminen sekä kielellisesti että sisällöllisesti, koska tällä nähtiin olevan suuri merkitys kansallisen identiteetin rakentumiselle. (Vapaavuori, 5–6.) Aikansa merkittävät kulttuurivaikuttajat, muun muassa Johan Ludvig Runeberg, Zacharias Topelius, Elias Lönnrot sekä August Ahlqvist, osallistuivat myös virsikirjojen laatimiseen. (Kirkkohallituksen esitys 13/2014, 76.)

Uudistukseen ryhdyttiin varovasti – olihan lähes kaksisataa vuotta käytössä ollut *Vanha virsikirja* saavuttanut kansalaisissa syvän ja kallisarvoisen suosion. Virsiä korjattiin, paranneltiin ja korvattiin osin uusilla. Täysin uusien aihepiirien virret sijoitettiin virsikirjan uuteen osastoon *Lisäys*. Yhteensä uudessa virsikirjassa oli nyt 536 virttä. Kielellisesti uudistus oli edeltäjiinsä verrattuna omaa luokkaansa. Virret olivat

myös aikaisempaa monipuolisempia sisällöltään, ja nyt myös kotimaisia virsiä oli mukana runsaasti. Huolimatta vuosikymmenten työstä, virsikirjauudistukseen oltiin kovin tyytymättömiä, eikä se saavuttanut koskaan kovin vahvaa suosiota kansan keskuudessa. (Vapaavuori, 5–6.)

Kenties tyytymättömyyden takia, vuonna 1918 asetettiin komitea laatimaan virsikirjan lisävihkoehdotusta jo vuosia jatkuneen keskustelun seurauksena. Erityisesti virsikirjaan kaivattiin herätysliikkeiden, lasten ja nuorten, jumalanpalvelukseen sopivia ja lähetysaiheisia virsiä. Vuonna 1938 hyväksyttiin 633 virren virsikirja, joka otettiin vastaan selvästi myönteisemmin kuin edeltäjänsä. (Vapaavuori, 6–7.) Virsikirjassa oli nyt myös uusien aihepiirien lisäksi paljon kansantoisintoja sekä isänmaallisia virsiä. (Kirkkohallituksen esitys 13/2014, 76.)

Maailman tilanne, sota ja sodan jälkeinen aika toivat oman sävynsä virsikirjan käyttöön. Sotien jälkeen herättiin jälleen uudenlaiseen tilanteeseen, kun huomattiin, että virsiä ei ollutkaan kaikkiin tarpeisiin ja tilanteisiin. Vuonna 1963 ilmestyikin 46 virren lisävihko, jossa oli lähinnä lasten ja nuorten sekä lähetys- ja palveluvirsiä. Kokonaisuudessaan virsikirjassa oli siis jo 679 virttä. (Vapaavuori, 7–8.)

Viimeisin varsinainen virsikirjauudistus alkoi vuonna 1973, kun edellisestä oli kulunut reilu kolmekymmentä vuotta. Uudistusta perusteltiin sillä, että virret eivät olleet enää ajankohtaisia, ja niiden kieliasu oli vanhentunut. Siispä vanhojen virsien kieliasua ajanmukaistettiin, ja mukaan otettiin aikaisempaa selvästi kansainvälisempiä, ekuumeenisempia ja musiikkityyliltään monipuolisempia virsisävelmiä. Myös kotimaisten virsien osuus kasvoi merkittävästi. Kokonaisuudessaan virsien määrä hieman pieneni, nyt virsiä oli 632. (Vapaavuori, 7–8.)

Kaikkien muutosten perusteella voidaan ajatella, että käsitys virrestä ja virsityylistä muuttui merkittävästi vuoden 1986 virsikirjauudistuksen myötä. (Kirkkohallituksen esitys 13/2014, 76.)

2.3 Vuoden 1986 virsikirja ja uudistuksen palaute

Vuoden 1986 virsikirjauudistuksesta on tehty useitakin tutkimuksia, mutta niissä kanttoreiden kokemuksilla on melko pieni osuus. Esimerkiksi Pirjo Hellevirta (1988), Pirkko Raatikainen (1988) sekä Eija-Liisa Väisänen (1987) ovat tutkineet vuoden 1986 virsikirjauudistuksen vastaanottoa eri hiippakunnissa, Hellevirta Kuopiossa ja Oulussa, Raatikainen Turussa ja Mikkelissä ja Väisänen Helsingissä ja Tampereella. Näissä tutkimuksissa aineistonkeruulomakkeet ovat olleet Sibelius-Akatemian tutkimusryhmän laatimia. Kyselyt kohdistettiin pääsääntöisesti kirkkoherroille. Kantto-reilta kysyttiin näissä tutkimuksissa vain muutamalla kysymyksellä lähinnä sävelmä-uudistusten toimivuudesta ja käyttökelpoisuudesta.

Hellevirran, Raatikaisen ja Väisäsen tutkimusten tulokset ovat melko yhteneviä. Uusiin virsiin suhtauduttiin kaikissa hiippakunnissa pääasiassa myönteisesti, vastustusta koettiin eniten vanhojen virsien sävelmä- ja tekstiasujen muokkaamisesta. Hiippakunnat olivat iloinneet erityisesti uusien aihepiirien ja ajankohtaisten tekstien mukaantulosta virsikirjaan. Tästä huolimatta, kaikissa kolmessa tutkimuksessa nuorten musiikin ja musiikkityylien ottamista mukaan virsikirjaan ei pidetty kovinkaan tarpeellisena.

Stephan Evans (1991) tutki Sibelius-Akatemian tutkielmassaan uusien virsitekstien ja -sävelmien käyttöä jumalanpalveluksessa kuudessa Turun arkkihiippakunnan seurakunnassa vuosina 1987–1989. Evansin tutkimuksen mukaan uusien virsien käyttöä helpotti ja lisäsi niiden tekstien ajankohtaisuus, selkeys, sävelmien helppous ja iloisuus. Papit kokivat kuoron tai esilauluryhmän mukanaolon helpottavan virsien omaksumista ja oppimista. Uusien virsien käyttöä vaikeutti ja vähensi tyylikokonaisuuden ongelma, koska koettiin, että jumalanpalvelukseen ei voi ottaa kovin erityylyisiä virsiä. Myös harjoitukset ja harjoittelun puute sekä perehtymättömyys uusiin virsiin vaikeuttivat virsien käyttöä.

Myös Helsingin yliopiston teologisessa tiedekunnassa on tehty muutamia virsikirjauudistusta tarkastelevia pro gradu -tutkielmia: Leppänen (1987) ja Väisänen (1990) tutkivat vuoden 1986 virsikirjan vastaanottoa seurakuntalaisten näkökulmasta. Käytännön syistä, näiden tutkimusten saaminen luettavaksi oli haasteellista, joten tutkimustuloksia ei tässä yhteydessä voida käsitellä.

Reijo Pajamo (2001) tutki vuoden 1986 virsikirjan sävelmistöuudistusta tarkastelemalla muun muassa uudistuksen yhteydessä Kirkkohallituksen vuonna 1984

seurakunnille suunnattua kyselyä, sen tuloksia ja uudistusprosessia kokonaisuudessaan. Kirkkohallituksen laatimassa kyselyssä palautteita ja lausuntoja uudistuksesta kysyttiin seurakunnilta, tuomiokapituleilta, teologiselta tiedekunnalta, Sibelius-Akatemialta, Suomen Kanttori-urkuriliitolta, piispainkokoukselta sekä eri asiantuntijoilta. Näissä lausunnoissa seurakunnilta kysyttiin, oliko sävelmiä muokattu sopivasti ja pidettiinkö uusia sävelmävalintoja onnistuneina. Suurin osa, 64 prosenttia seurakunnista, piti sävelmävalintoja pääosin onnistuneina. 56 prosenttia seurakunnista nimesi joitakin yksittäisiä virsiä, joissa oli vaikea tai virsikirjaan soveltumaton sävelmä. Muilta tahoilta kysytyt palautteet tiettyjen virsien sopivuudesta tai soveltumattomuudesta virsikirjaan olivat melko yksityiskohtaisia.

Virsi- ja virsikirjan uudistamista on siis pidetty ajan saatossa tarpeellisena. Uudistus tuottaa usein myös vastustusta, kuten vuoden 1986 virsikirjan palautteista tehdyissä tutkimuksissakin käy ilmi. Vastustus, ennakkoluulot, tai muutoksen vierastaminen nousee niin seurakuntalaisissa kuin kirkon työntekijöissäkin. Siksi on mielenkiintoista tutkia, minkälaisia ajatuksia tämä viimeisin uudistus, virsikirjan lisävihko, on nostattanut kantoreissa.

2.4 Virsi ajassa ja muutoksessa

Virsi on musiikillisen ja uskonnollisen, jopa opillisen, puolensa lisäksi henkilökohtainen uskon harjoittamisen ja vaalimisen kanava. Ihmisellä on taipumus ja halu kokea, ymmärtää, koskettua, kenties liikuttuakin, musiikin ja virsien avulla. Virret ovat muuttuneet ja mukautuneet yhteiskunnan ja ihmisten mukana, ja niiden on haluttu vastaavan olemassa olevan ajan ihmisten tarpeisiin, toiveisiin, iloihin ja kipuihin. Virret muuttuvat myös vallitsevan musiikillisen aikakauden mukana.

Jaakko Rusama pohtii *Virsi suomalaisessa kulttuurissa* -artikkelikokoelman esipuheessa (2011) virren asemaa nykyisessä moniarvoisessa yhteiskunnassa. Rusama kuvailee virren olevan jatkuvasti uusien haasteiden edessä, kun sen avulla pyritään samalla heijastamaan yksityisen ihmisen ja kristillisen yhteisön uskontulkintaa ja -kokemuksia sekä kristillisen kirkon uskoa. Myös vuoden 1986 virsikirjan esipuheessa pohditaan tätä samaa asiaa; uudistetun virsikirjan toivottiin avaavan kirkolle ja sen jäsenille tilaisuus löytää virret ja niiden sanoma uudelleen sekä mahdollisuus innostua uusista virsistä.

Jorma Hannikainen (2011, 111–117) tutki sähköpostikyselyn avulla säveltäjien mielipiteitä hyvästä virsisävelmästä. Vuoden 1986 virsikirjauudistus mahdollisti kirkkomusiikin monipuolisen tyyllisen kirjon, mitä myös tutkimukseen vastanneet säveltäjät arvostivat. Vastanneet eivät arvottaneet eri genrelajeja toistensa ylä- tai alapuolelle. Säveltäjät olivat kuitenkin sitä mieltä, että edellisessä virsikirjauudistuksessa virsisävelmien laatuun ei kiinnitetty riittävästi huomiota. Hyvä virsisävelmä on yhteislaulettava, sävellyksenä korkeatasoinen, rytmisesti selkeä, muotorakenteeltaan pelkistetty ja vaikeustasoltaan sopiva - ei liian vaikea tai liian helppo.

Leevi Ruonakosken (2014, 58–59) artikkeli *Kansan ääni virsikirjassa - Kirkolliskokous ja sen virsikirjavalioikunta virsikirjan uudistajina vuosina 1984–1986* kuvaa hänen tutkimuksensa tuloksia, joiden mukaan virsikirjavalioikunta toimi vuoden 1986 virsikirjan virsivalinnoissa kansan äänenä virsiehdotuksista annettujen lausuntojen ja pohdintojen myötä. Lausuntojen rooli oli Ruonakosken mukaan merkittävä uudistuksen loppuvaiheissa. Palautteessa ”kansa” toivoi virsikirjaan ennen kaikkea pitkään laulettuja hengellisiä lauluja, jotka olivat tuttuja muista laulukokoelmista. Näitä toivottuja hengellisiä lauluja, jotka lopulta pääsivät uudistettuun virsikirjaan, olivat muun muassa *Hoosianna, Joka aamu on armo uus* sekä *Käy yrttitarhasta polku*.

Veli-Matti Salminen (2016, 101–102) kuvailee artikkelissaan *Kirkko ja suomalainen musiikki- ja kulttuurielämä* virsien kokemuksellisuutta ja muuntumista vuosisatojen saatossa. Salminen lainaa hymnologian tutkija Andrew Prattin ajatuksia muutoksesta, jonka jatkumiseksi virren musiikin ja sanojen on kommunikoitava sekä alkuperäisen kontekstin että tämän päivän maailman kanssa. Uudet virret ja uudenlaiset sovitukset vanhoista virsistä palvelevat tätä tarkoitusta, minkä seurausta on myös virsikirjan uudistustyö. Viimeisin uudistustyö on ollut virsikirjan lisävihkon valmistelu ja käyttöönotto, jonka tavoitteena on ollut sanoittaa uskoa ja siihen liittyviä kokemuksia uudella tavalla niin musiikillisesti kuin tekstillisestikin.

2.5 Kanttorit tutkimuskohteena

Kanttoreita sekä kanttoreiden asenteita, kokemuksia ja mielipiteitä on tutkittu Suomessa ja maailmalla melko vähän. Viimeisimpänä tutkimuskohteena on ollut kanttoreiden ammatti-identiteettiin liittyvät tutkimukset. On perusteltua tehdä katsaus näihin tutkimuksiin myös tässä tutkimuksessa, sillä se, minkälainen käsitys kanttorilla on itsestään ammatillisesti, vaikuttanee hänen suhtautumiseensa ja asenteisiinsa uusiin virsiin ja niiden tuomiin muutoksiin ja haasteisiin.

Viimeisimpiä Suomessa juuri kanttoreista tehtyjä tutkimuksia ovat Kaija Huhtasen (2013) tutkielma kanttorin ammatillisesta identiteetistä sekä Leena Tiitun (2009) väitöstutkimus kanttorin ammattikuvasta. Lea Rynänen-Karjalainen (2002) tutki omassa väitöstutkimuksessaan naiskanttoreita Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa.

Uusin kanttoreita koskeva tutkimus on Anna Heleniuksen (2020) väitöstutkimus kanttorien ammatillisesta identiteetistä. Tutkimuksessa haastateltiin kymmentä kanttoria. Heleniuksen tutkimuksessa yhtenä kanttoreiden ammatillisen toimijan käsitteellistäjänä oli muun muassa kevyen musiikin taidot. Heleniuksen haastateltavista kanttoreista osalla oli kevyen musiikin tietotaitoja muualta kuin kanttorin koulutuksesta tai työelämästä, osa oli opiskellut esimerkiksi vapaata säestystä itsenäisesti, toiset kokivat omat taitonsa tässä asiassa puutteelliseksi. Kevyen musiikin osaamista pidettiin kuitenkin tärkeänä osana kanttorin työtä, ja sen hallitsemista kuvattiin uskottavuuden kautta. Muutama kanttoreista koki, että omat taidot eivät ole riittävät esimerkiksi kevyen musiikin laulutoiveiden toteuttamiseen.

Kirkon tutkimuskeskus teetti vuonna 2017 evankelis-luterilaisissa seurakunnissa työskenteleville kanttoreille osaamiskartoituskyselyn (Engström & al. 2017), jossa tutkittiin kanttorikoulutuksen ja työelämän vastaavuutta sekä kanttoreiden kokemuksia omasta osaamisesta. Tutkimuksessa selvisi muun muassa, että tutkimukseen vastanneista kanttoreista noin 80 prosenttia käytti työssään toiseksi eniten gospel-musiikkia klassisen musiikin jälkeen. Kanttorit myös kokivat, että koulutusvaiheessa olisi saatava enemmän mahdollisuuksia rytmimusiikin opiskeluun.

Myös Pohjanoro & Pesonen (2010) tutkivat kirkkoherrojen ajatuksia seurakuntien musiikkielämästä ja sen tulevaisuudesta, nimenomaan kanttoreiden näkökulmasta. Tutkimustulosten mukaan kanttoreilta tullaan vaatimaan tulevaisuudessa yhä enemmän tyyllillistä monipuolisuutta, vapaan säestyksen sekä gospel- ja rytmimusiikin hallitsemista. Nämä taidot ovat myös samoja, joissa kirkkoherrat kokivat tämänhetkisiä puutteita kanttoreiden osaamisalueissa.

Helianna Herkkola tarkasteli kirjallisessa työssään *Äänenkäytölliset vaikutukset seurakunnan virsilauluun jumalanpalveluksessa* (2017) virsilaulun äänenkäytöllisiä haasteita ja äänenkäyttöön liittyviä kokemuksia virsilaulutilanteissa. Herkkolan mukaan tutut virret ovat vieraita virsiä helpommin laulettavia, ja tällä on tietenkin merkitystä äänenkäytölle ja yhteislaulusta saatavalle kokemukselle ja merkitykselle.

3 TUTKIMUSAINEISTO JA TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

3.1 Tutkimustehtävä

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten kanttorit ovat suhtautuneet virsikirjan lisävihkoon, minkälaisia asenteita ja ajatuksia se on herättänyt ja kuinka käyttökelpoiseksi se on työssä koettu. Tutkimuksen aihe on noussut ennen kaikkea omasta kiinnostuksesta virsikirjan lisävihkoa kohtaan sekä tutkimuksen ajankohtaisuudesta. Lisävihko on synnyttänyt paljon keskustelua seurakunnissa, niin työyhteisöissä kuin seurakuntalaisissakin. Myös kirkkomuusikoiksi koulutettavien keskuudessa on pohdittu lisävihkoa ja sen sisältöä. Mielenkiintoista on selvittää, mitä kanttorit todellisuudessa lisävihkosta ajattelevat.

Tutkimuksen pääasiallinen tutkimuskysymys on *minkälaisena kanttorit kokevat lisävihkon*. Tämän kysymyksen alla on kolme tarkentavaa tutkimuskysymystä:

1. Miten kanttorit ovat ottaneet lisävihkon vastaan?
2. Millaisia ajatuksia ja asenteita kanttoreilla on lisävihkoa kohtaan?
3. Miten kanttorit käyttävät lisävihkoa ja kuinka käyttökelpoiseksi se on koettu?

Tutkimuskysymyksiin pyrittiin löytämään vastaukset laatimalla kyselylomake, joka toisi esille kanttoreiden ajatuksia, kokemuksia ja asenteita lisävihkoa kohtaan.

3.2 Tutkimuksen toteuttaminen

Tutkimus tehtiin Sibelius-Akatemian kirkkomusiikin koulutusohjelman pro gradu -työksi, maisterivaiheen syventymiskohteenä. Tutkimustyö aloitettiin kartoittamalla aiheeseen liittyvää kirjallisuutta sekä aikaisempia tutkimuksia. Kun tutkimuskirjallisuutta ei löytynyt kovinkaan paljon, teoreettinen viitekehys luotiin hankkimalla ja tutustumalla aikaisempiin tutkimuksiin ennen kaikkea vuoden 1986 virsikirjauudistuksesta ja sen vastaanotosta. Virsiin liittyvää tutkimuskirjallisuutta etsittiin myös yleisesti, ja samalla kartoitettiin, minkä verran kanttoreihin liittyvää tutkimusta on tehty. Teoreettisen viitekehysten luomisvaiheessa tutustuttiin myös virsikirjan lisävihkon materiaaliin.

Tiedonhankinnan innoittamana tutkimustehtävänä päätettiin yrittää selvittää, mitä kanttorit ovat olleet mieltä lisävihkosta – pitkälti siksi, koska kanttoreita tai heidän mielipiteitään ei ole tutkittu aikaisemmin kovinkaan paljon. Tutkimusaineisto haluttiin kerätä kyselylomakkeella, jotta olisi mahdollista saada mahdollisimman monen kanttorin ääni kuuluviin. Kyselylomaketta suunniteltiin ja muokattiin useaan kertaan, myös kerran Helsingissä, *Kirkon musiikin ammattilaisena kasvaminen* -tutkimushankkeen¹ tutkimussymposiumissa. Kyselylomaketta testattiin sen valmistumisen jälkeen muutamalla kanttorilla. Sopivasti tai sattumalta, Kuopioon oli tulossa keväällä 2019 Kuopion ja Mikkelin hiippakuntien kanttoreiden neuvottelupäivät, jossa lupa- ja aikatauluselvittelyiden jälkeen aineisto kerättiin. Neuvottelupäivillä oli varattu tietty aika ja paikka kyselylomakkeen täyttämistä varten, mihin kanttorit vastasivat suurella innolla ja mielenkiinnolla.

Lomakehaastatteluun, joka koostui enimmäkseen avoimista kysymyksistä, vastasi 63 kanttoria. Kyselylomakkeessa kysyttiin aluksi kanttorin taustatietoja: sukupuoli, ikä, valmistumisvuosi, opiskelupaikka- ja oppilaitos, opintojen aikainen syventymiskohde, virkanimike, hiippakunta, työskentelyseurakunnan koko jäsenmäärän mukaan, rytmimusiikkitausta ja mahdollinen herätysliiketausta. Taustatiedoiksi kysyttiin myös, olivatko kanttorit jatkokouluttaneet itseään ja millä tavalla.

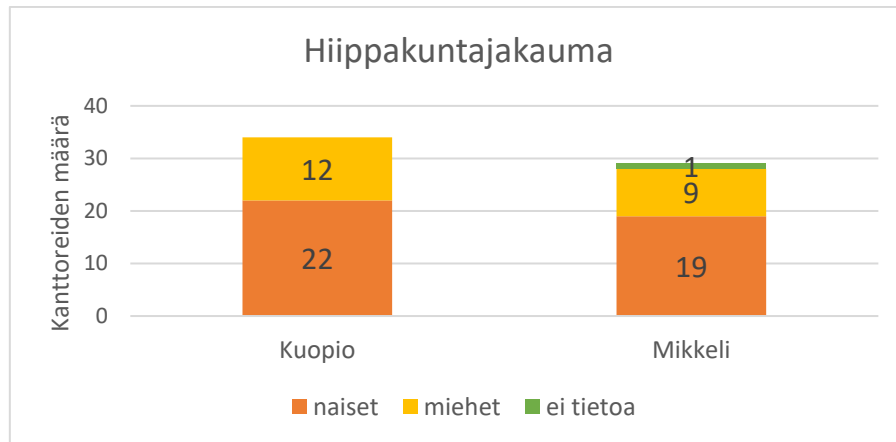
Vastanneista 34 oli Kuopion hiippakunnan ja 29 Mikkelin hiippakunnan kanttoreita. Heistä 22 naista oli Kuopion ja 19 Mikkelin hiippakunnasta, yhteensä 41 naista. Miehistä 12 oli Kuopion ja yhdeksän Mikkelin hiippakunnasta, yhteensä 21 miestä. Yksi jätti vastaamatta sukupuolikysymykseen, hän oli Mikkelin hiippakunnasta (kuvio 1).

---

¹ Kirkon koulutuskeskuksen käynnistämän *Kirkon musiikin ammattilaisena kasvaminen 2016–2019* -tutkimushankkeen tarkoituksena oli selvittää kirkon musiikin ammattilaiseksi ja musiikin ammattilaisena kasvamista erityisesti ammatti-identiteetin syntymisen, kehittymisen ja näihin vaikuttavien tekijöiden näkökulmista. Kirkon tutkimuskeskus julkaisi hankkeen loppuraportin *Kirkon muusikko arjessa ja pyhässä* (toim. Salminen & Hannikainen & Huhtanen) maaliskuussa 2020.

Kuvio 1

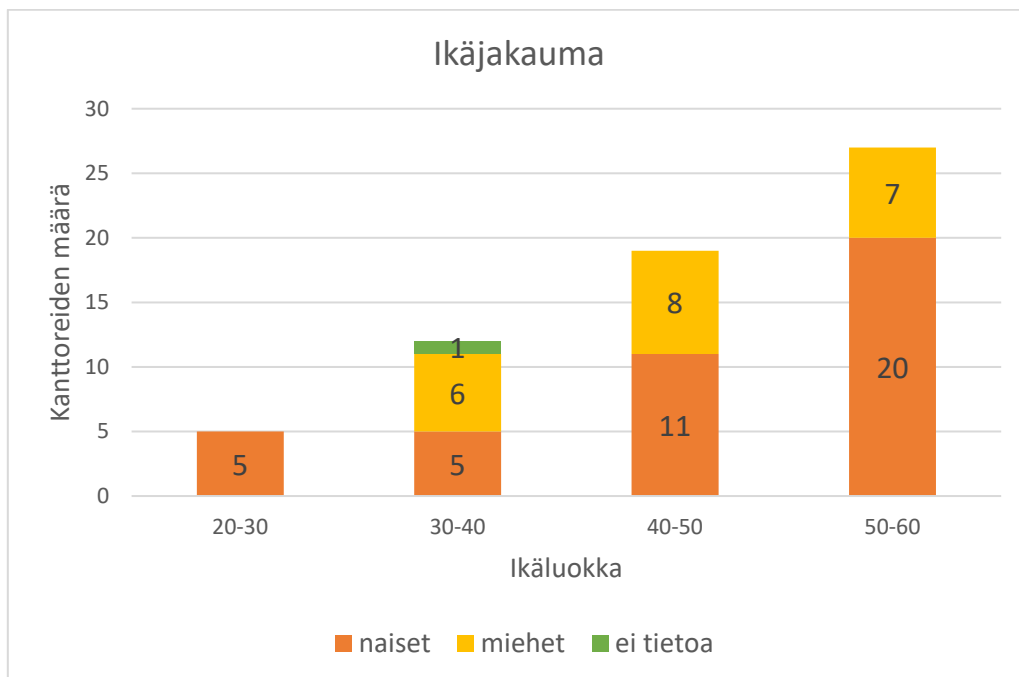
Kyselyyn osallistuneiden kanttoreiden (N = 63) jakautuminen Kuopion ja Mikkelin hiippakuntiin.

Kanttoreista suurin osa oli iältään 50–60-vuotiaita, naisia 20 ja miehiä seitsemän. Seuraavaksi eniten kanttoreita oli ikäryhmästä 40–50-vuotiaat, naisia 11 ja miehiä kahdeksan. 30–40-vuotiaita kanttoreita oli vastanneista yhteensä 22, naisia viisi, miehiä kuusi sekä yksi, joka ei ollut vastannut sukupuolikysymykseen. Alle 30-vuotiaita oli viisi naista (kuvio 2).

Kuvio 2

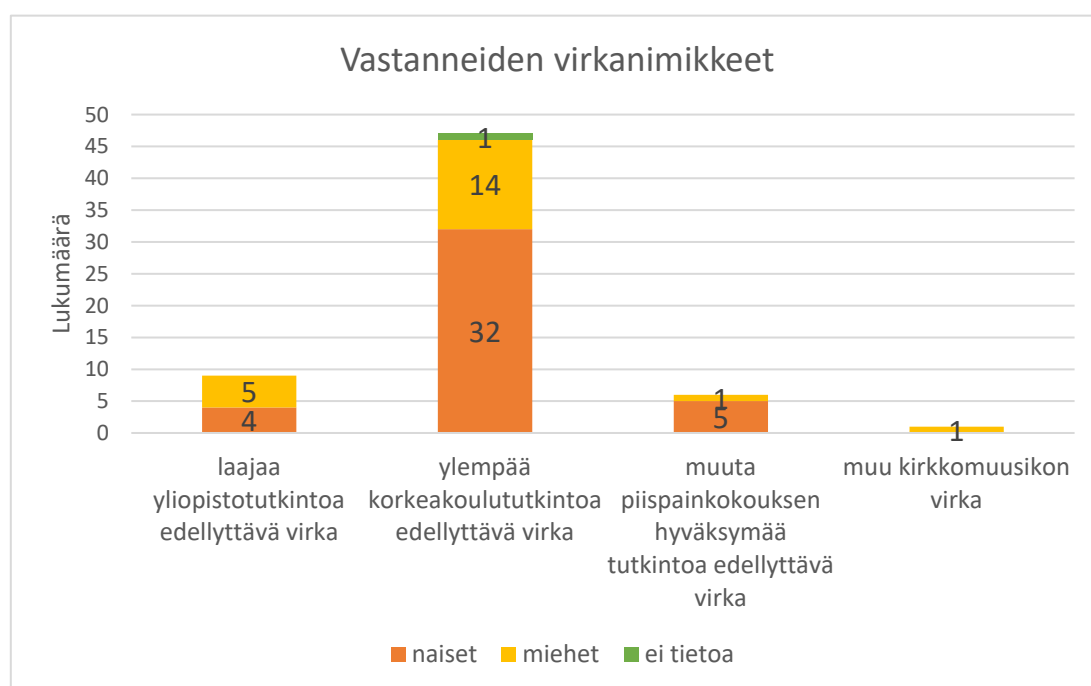
Kyselyyn osallistuneiden kanttoreiden (N = 63) ikäjakauma.

Suurin osa kanttoreista oli ylempää korkeakoulututkintoa edellyttävässä kanttorin virassa, naisista 32 ja miehistä 14. Seuraavaksi eniten kanttoreita oli laajaa yliopistotutkintoa edellyttävässä virassa, naisista neljä ja miehistä viisi, myös sukupuolikiy-symykseen vastaamaton kanttori oli tässä virassa. Kuusi kanttoria oli muuta piispainkokouksen hyväksymää tutkintoa edellyttävässä kanttorin virassa, naisista viisi ja miehistä yksi. Yksi mieskanttori oli vastannut olevansa muussa kirkkomuusikon virassa (kuvio 3).

Kuvio 3

Kyselyyn osallistuneiden kanttoreiden virkanimikkeet (N = 63).

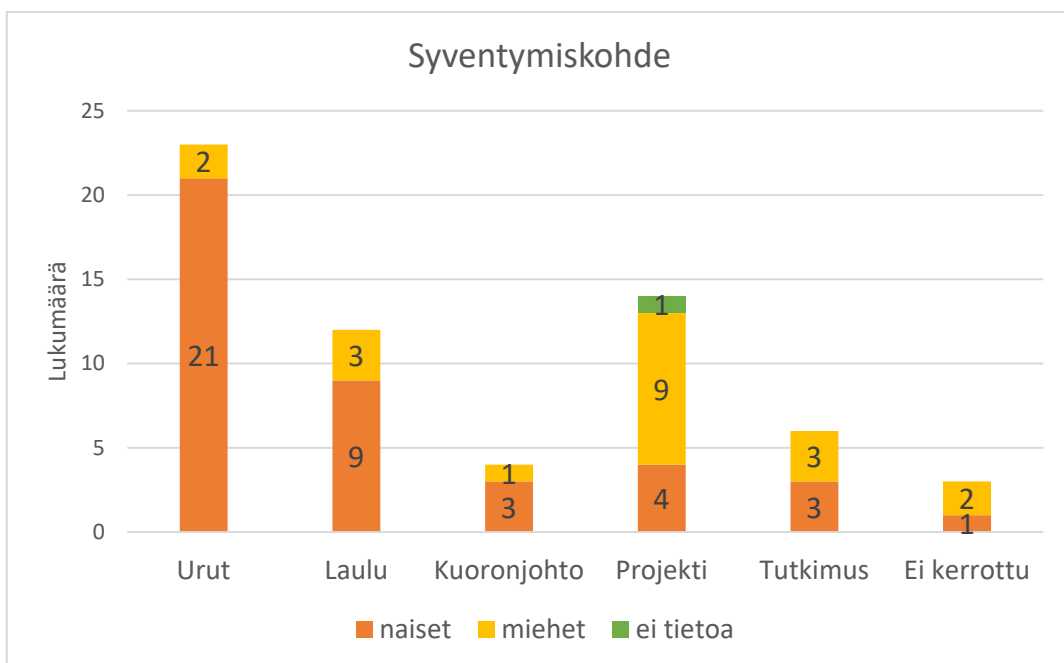
Kanttoreista 54 oli suorittanut tutkinnon Sibelius-Akatemiassa, 43 Kuopion osastossa² ja seitsemän Helsingissä. Ammattikorkeakoulutausta oli viidellä kanttorilla, heistä kolme oli opiskellut Oulussa ja kaksi Tampereella. Kahdella kanttorilla oli joku muu koulutustausta, toisella Oulun konservatorio ja toisella Joensuun sekä Kuopion konservatoriot. Kaksi kanttoria ei ollut vastannut kysymykseen opiskelupaikasta ja oppilaitoksesta.

² Sibelius-Akatemiassa tapahtuneessa organisaatiouudistuksessa elokuussa 2011 aikaisemmista osastoista muodostettiin aineryhmiä ja aineryhmät yhdistettiin kahdeksi osastoksi. Kuopion osasto ja Helsingin Kirkkomusiikin osasto yhdistettiin yhdeksi Kirkkomusiikki ja urut -aineryhmäksi ja Kuopion koulutuspaikkaa alettiin kutsua Kuopion yksiköksi. (Sibelius-Akatemian Vuosikatsaus 2011, 11.)

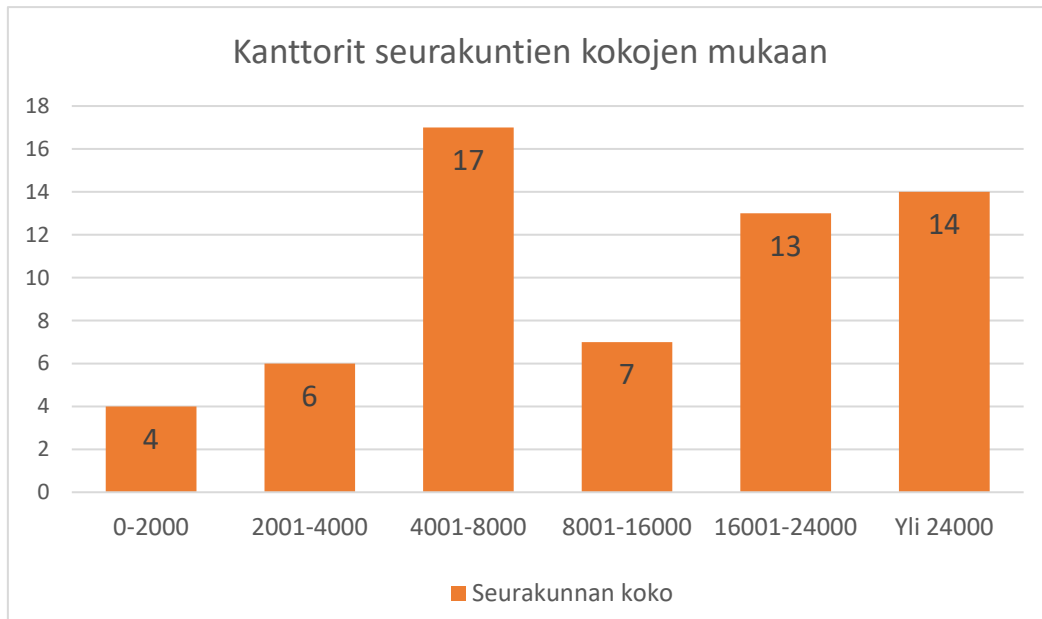
Syventymiskohteena suurimmalla osalla, yhteensä 23 kanttorilla, naisista 21:lla ja miehistä kahdella, oli urut. Seuraavaksi eniten oli projektin tehneitä, yhteensä 14, naisia neljä, miehiä yhdeksän ja yksi sukupuolikysymykseen vastaamaton. Kolmanneksi eniten syventymiskohteena oli laulu, yhteensä 12 kanttorilla, yhdeksällä naisella ja kolmella miehellä. Tutkimus oli syventymiskohteena kuudella kanttorilla, kolmella naisella ja kolmella miehellä, kuoronjohto puolestaan neljällä kanttorilla, kolmella naisella ja yhdellä miehellä. Kolme kanttoria oli jättänyt vastaamatta opintojen aikaiseen syventymiskohteeseen, yksi nainen ja kaksi miestä (kuvio 4).

Kuvio 4

Kyselyyn osallistuneiden kanttoreiden (N = 63) syventymiskohteet.

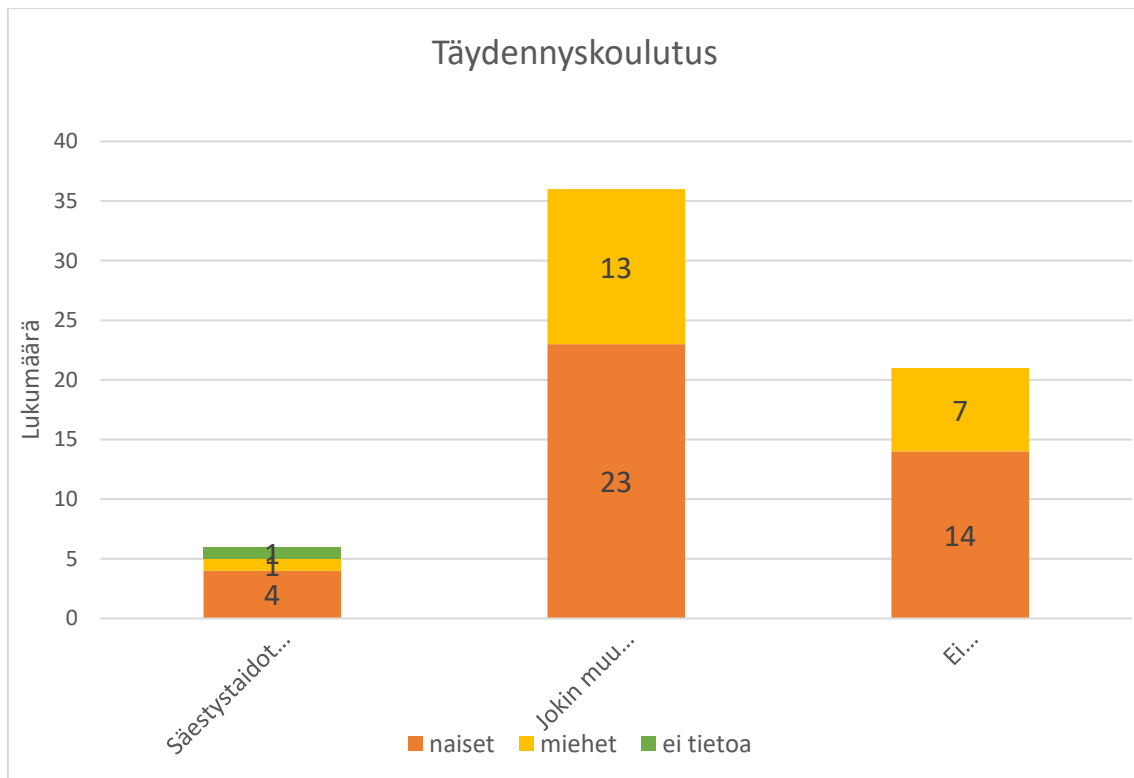

Kanttoreista 17 työskenteli jäsenmäärältään 4001–8000 kokoisessa seurakunnassa, 14 yli 24 000 jäsenisessä seurakunnassa ja 13 kanttoria 16 001–24 000 jäsenisessä seurakunnassa. Seitsemän kanttoria työskenteli 8001–16 000 jäsenisessä, kuusi 2001–4000 jäsenisessä ja viisi alle 2000 jäsenisessä seurakunnassa (kuvio 5).

Kuvio 5**Kyselyyn vastanneet kanttorit (N = 63) seurakuntien kokojen mukaan.**

Vastanneista kanttoreista 35 kertoi, ettei heillä ole mitään herätysliiketaustaa, 22 naista ja 12 miestä sekä hän, joka ei vastannut sukupuolikysymykseen. 13 kanttorilla oli lestadiolaistausta, 11 naisella ja kahdella miehellä. Yksi nainen ja yksi mies kertoivat, että olivat eronneet lestadiolaisuudesta. Seitsemällä naisella ja kolmella miehellä, yhteensä kymmenellä kanttorilla, oli herännäisyystausta. Yksi nainen ja yksi mies kertoivat juurensa olevan viidesläisyydessä.

36 naista ja yhdeksän miestä, yhteensä 45 kanttoria, kertoi, ettei heillä ole rytmimusiikkitaustaa. Sen sijaan viisi naista ja 12 miestä sekä sukupuolikysymykseen vastaamaton, yhteensä 28 kanttoria, kertoi puolestaan omaavansa jonkinlaisen rytmimusiikkitaustan. Kanttoreista noin kaksi kolmasosaa oli täydennyskouluttanut itseään jollain tavalla. Vain kuusi kanttoria, yksi miestä, neljä naista ja sukupuolikysymykseen vastaamaton, oli kertonut kouluttautuneensa nimenomaan säästytaitojen, rytmimusiikin tai pop-/jazz -musiikin parissa. 36 kanttoria, 13 miestä ja 23 naista, oli kouluttanut itseään jotenkin muuten, 21 kanttoria, seitsemän miestä ja 14 naista, ei mitenkään (kuvio 6).

Kuvio 6**Kyselyyn vastanneiden kanttoreiden täydennyskoulutustausta (N = 63).**

Aineistonkeruun jälkeen vastauslomakkeet skannattiin ja muutettiin myös sähköiseen muotoon, jonka jälkeen alkoi aineiston analyysivaihe. Aineistoon tutustuminen alkoi lukemalla sitä useampaan kertaan, ja pikkuhiljaa järjestelemällä sitä pienempiin ryhmiin aluksi vastaajien sukupuolen ja iän mukaan. Aineistoa kvantifioitiin kyselylomakkeen ensimmäisen sivun taustatietokysymysten mukaan, ja luotiin näin määrälliset suhteet vastaajista. Tämän jälkeen kysymys kysymykseltä aineistoa aloitettiin teemoitella ja tyypitellä niin sanotusti käsityönä, *post it* -lappujen avulla. Samankaltaisia vastauksia kerättiin pienemmiksi ryhmiksi, joista syntyi lopulta tutkimustulokset. Analyysia ja tutkimuksen kirjoitustyötä tehtiin lomittain. Tutkimustulosten muotoutuessa myös tutkimuksen teoreettinen tausta rupesi saamaan lopullisen muotonsa: oli selvää, että teoriataustaa varten oli tutustuttava nimenomaan aikaisempien virsikirjojen vastaanotosta löytyvään kirjallisuuteen ja tutkimukseen.

3.3 Tutkimusmenetelmät

Tutkimus on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Kvalitatiivista tutkimusta ei ole helppo määritellä tarkasti, koska sillä ei ole täysin omaa teoriaa tai paradigmaa (Metsämuuronen 2006, 83). Saaranen-Kauppinen ja Puusniekan (2006, 5) mukaan kvalitatiivinen tutkimus ei ole tietyn tieteenalan tutkimusote tai yhdenlainen tapa tutkia, vaan se tutkii ihmistä ja hänen elämäänsä käyttäen erilaisia traditioita, lähestymistapoja sekä aineistonkeruu- ja analyysimenetelmiä. Kvalitatiivisen tutkimuksen keskiössä ovat erilaiset merkitykset. Tuomi ja Sarajärvi (2009, 20) puolestaan kuvaavat laadullisen tutkimuksen tutkimustulosten olevan vakaasti yhteydessä tutkijaan ja hänen valitsemiinsa havaintomenetelmiin, jossa saatu tieto ei ole objektiivista tietoa, vaan subjektiivista, sillä tutkija päättää tutkimusasetelmasta oman ymmärryksenä varassa.

Kuten Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka (2006, 36) kirjoittavat, laadullinen tutkimus on yläkäsite monenlaisille tutkimuksen lähestymistavoille ja menetelmille. Tässä tutkimuksessa tutkimussuuntauksena on toiminut lähinnä fenomenografisen lähestymistapa. Fenomenografisen tutkimusotteen tavoitteena on tuoda kuuluviin ihmisten erilaisia käsityksiä tutkittavasta asiasta, minkä lähtökohtana on ajatus siitä, että ihmisillä on hyvin erilaisia ja toisistaan poikkeavia ajatuksia tutkittavasta asiasta tai ilmiöstä.

Metsämuuronen (2006, 108–109) kuvaa fenomenografista tutkimusta nelivaiheisena prosessina, jossa ensimmäisessä vaiheessa tutkija kiinnittää huomionsa johonkin käsitteeseen tai asiaan, josta ihmisillä esiintyy erilaisia käsityksiä. Tässä tutkimuksessa huomion kohteena on virsikirjan lisävihkoon liittyvät asenteet, käsitykset ja kokemukset. Toisessa vaiheessa tutkija perehtyy teoreettisesti tutkittavaan asiaan tai käsitteeseen ja jäsentele sen näkökohdat, kuten tässäkin tutkimuksessa tehtiin. Kolmannessa vaiheessa tutkija haastattelee eri käsityksiä ilmaisevia henkilöitä. Tässä tutkimuksessa aineisto kerättiin lomakehaastattelulla. Neljännessä vaiheessa tutkija luokittelee eri käsitykset niiden merkitysten perusteella, ja pyrkii selittämään niitä kokoamalla niistä ylempiä merkitysluokkia, kuten tämänkin tutkimuksen aineistonanalyysi toteutettiin.

Aineistonanalyysi toteutettiin aineistolähtöisenä sisällönanalyysinä, jossa Tuomi ja Sarajärven (2009, 108–113) mukaan analyysi perustuu tulkintaan ja päättelyyn. Siinä analyysi jaotellaan aineiston pelkistämisen-, ryhmittely- ja teoreettisten käsitteiden luomisvaiheiksi. Pelkistämisen vaiheessa aineistosta etsitään tutkimuskysymyksiin

vastaavia kohtia ja ilmauksia, jotka merkitään esiin. Myös tutkimukselle epäolennainen informaatio karsitaan pois. Toisessa eli ryhmittelyvaiheessa näitä pelkistettyjä kohtia ja ilmauksia ryhdytään yhdistelemään suuremmiksi ryhmiksi ja luokiksi. Kolmannessa vaiheessa erotellaan tutkimuksena kannalta olennainen tieto, ja muodostetaan siitä näin teoreettisia käsityksiä. Tutkimustuloksissa nämä käsitykset esitetään erillisinä malleina, käsitejärjestelminä tai aineistoa kuvaavina teemoina.

3.4 Tutkimuksen luotettavuus

Eskola ja Suoranta (2008, 210) kuvaavat kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuuden lähtökohtana olevan tutkijan avoin subjektiviteetti, ja tutkijan oman keskeisyytensä myöntäminen suhteessa tutkimukseensa. Tutkimusta ja sen luotettavuutta arvioidaan koko tutkimusprosessin ajan. Tässä tutkimuksessa pyritään pääsemään kiinni kanttoreiden kokemuksiin ja ajatuksiin virsikirjan lisävihkosta tiedostamalla ja tarkastelemalla kriittisesti myös tutkijan omia lähtökohtia ja ennakkoluuloja. Siksi koko tutkimusprosessin ajan on pyritty pitämään esillä tutkijan omaa hypoteesia ja ennakkoajatuksia tutkimustuloksista. Lisäksi koko tutkimustyön ajan on aktiivisesti tiedostettava tutkijan oma suhde virsikirjan lisävihkoon. Muuten olisi vaarana tiedostamatta nähdä tai peilata haasteltavissakin vain tutkijan omia lisävihkoa koskevia käsityksiä ja ajatuksia.

Koko tutkimusaiheen lähtökohtana oli oletus siitä, että kanttorit olisivat kovin eri mieltä lisävihkon käytettävyydestä. Kyselylomake pyrittiin laatimaan huolella, ja sitä testattiin muutamalla kanttorilla ennen varsinaista aineistonkeruuta. Kyselylomakkeen kysymykset laadittiin tutkimuskysymysten pohjalta.

Tutkimustulosten luotettavuutta lisää suhteellisen suuri ja monipuolinen otanta. Kanttoreita on kahdesta eri hiippakunnasta, melko saman verran. Kanttoreiden sukupuoli- ja ikäjakaumat vastaavat hyvin vuoden 2020 valtakunnallista jakaumaa, jossa työssä olevista kanttoreista naisia on noin kaksi kolmasosaa ja kanttoreiden keski-ikä on 48,6 vuotta. (*Seurakuntien henkilöstötilasto 2020*, verkkojulkaisu.) Näin ollen tutkimustuloksia voi myös jossain määrin yleistää, tai ainakin niiden voi ajatella kertovan kanttoreiden suhtautumisesta lisävihkoa kohtaan myös valtakunnallisella tasolla.

Kanttorit vastasivat kyselyyn pääasiassa hyvin ja selvästi paneutuen. Useampi vastaajista oli kommentoinut kyselyn loppuun, että oli ilo vastata tällaiseen kyselyyn, ja

on hyvä, että tätä asiaa tutkitaan. Vastaukset olivat melko runsaita ja monipuolisia, mikä lisää aineiston pätevyyttä. Laadullisen tutkimuksen aineiston analyysivaiheessa on aina otettava huomioon tutkijan omien käsitysten vaikutus analyysin toteutukseen. Vaikka analyysissa nousseet tutkimustulokset eivät olleet hypoteesin mukaisia, ne ovat aina syntyneet jollain tavalla tutkijan oman tulkinnan läpi. Toinen tutkija olisi voinut nähdä vastauksia jossain määrin eri valossa.

Tässä tutkimuksessa tutkimuksen luotettavuutta arvioidaan myös sen eettisyyden pohjalta, jonka perusteet pohjautuvat Taideyliopiston Sibelius-Akatemian tutkimustoiminnan ohjeistukseen (2016, 3):

Tutkimusetiikan näkökulmasta hyvän tieteellisen käytännön keskeisiä lähtökohtia ovat

1. tiedeyhteisön tunnustamien toimintatapojen noudattaminen
2. tieteelliset kriteerit täyttävien ja eettisesti kestävien menetelmien käyttö, tieteiden avoimuus sekä vastuullisuus tiedeviestinnässä
3. muiden työn ja saavutusten huomioiminen
4. tutkimuksen dokumentoinnin tarkkuus ja taso sekä tietoaineistojen tallentaminen tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten mukaisesti
5. tutkimuslupien hankkiminen ja hankkeen alistaminen eettiseen ennakoarviointiin milloin tarpeellista
6. tutkimusryhmän jäsenten oikeuksien, vastuiden ja velvollisuuksien kirjaaminen
7. rahoituksen ja sidonnaisuuksien julkisuus
8. esteellisyyden välttäminen
9. hyvien hallintokäytäntöjen noudattaminen.

Tutkimus on pyritty toteuttamaan edellä mainittujen periaatteiden mukaisesti. Aineistonkeruuta varten Kuopion tuomiokapitulilta anottiin tutkimuslupa, jonka hiippakuntakanttori myönsi. Vastaajien osallistuminen tutkimukseen oli vapaaehtoista, ja tutkimuksen lähtökohdat kerrottiin tutkittaville yhteisesti ennen kyselylomakkeisiin vastaamista. Kysely oli valmistettu niin, ettei siitä voi saada selville vastaajan henkilöllisyyttä, ja tutkimusaineisto säilytettiin koko tutkimuksen ajan vain tutkijan hallinnassa. Tutkimusraportin valmistumisen jälkeen aineisto säilöttiin tutkijan arkistoon.

4 TUTKIMUSTULOKSET

4.1 Lisävihkon käyttö

Virsikirjan lisävihkon esipuheessa kuvaillaan virsivalintojen tavoitteita ja pyrkimyksistä jopa uudentyypisten, tavanomaisista konventioista irrottautuviin virsien toteutustapoihin:

Lisävihkovirsien kautta seurakunnan käyttöön tulevat paitsi kansainvälisistä yhteyksistä myös omasta virsihistoriastamme tutut toistoon perustuvat virren muodot. Tällaisia ovat muun muassa kerrattavat, moniääniset rukouslaulut (esim. Taizé- ja Iona-yhteisöjen laulut), kaanonlaulut, erilaiset vuorolaulut ja kertosaäkeiset laulut. Toistoon, variaatioihin ja liikkeeseen perustuvissa virsissä ensisijaista on yhteisön osallisuus ja yhteisöllinen kommunikointi jumalanpalvelusta viettävässä seurakunnassa. Tästä näkökulmasta myös vanhoja, jo käytössä olevia virsiä voidaan oppia laulamaan uudella tavalla seurakunnassa ja sen jumalanpalveluksessa. (Virsikirjan lisävihko, 9).

Virsivalintojen tavoitteena on tietenkin ollut virsien aikaisempaa monipuolisempi käyttö. Miten tämä on käytännössä onnistunut? Ennako-oletus virsikirjan lisävihkon käytöstä oli, että kanttoreilla lienee ollut kyselyyn vastatessaan käytettävissä lisävihkot tai lisävihkoilla varustetut virsikirjat omassa seurakunnassaan. Se, missä, miten, millä tavalla ja kuka oli päättänyt lisävihkon käytöstä, kysyttiin kyselylomakkeessa seuraavilla kysymyksillä:

Virsikirjan lisävihko on ollut käytössä nyt hieman yli kaksi vuotta. Onko lisävihkoja ja/tai lisävihkolla varustettuja virsikirjoja ollut käytettävissä seurakunnassasi?

Kuka on päättänyt lisävihkojen käytöstä työssäsi eri työtehtävissä? Sinä, vai joku muu, kuka?

Käytätkö mielestäsi lisävihkoa runsaasti? Kuvaile vapaasti lisävihkon käyttöäsi, esim. haluaisitko käyttää lisävihkoa nykyistä enemmän tai vähemmän ja miksi.

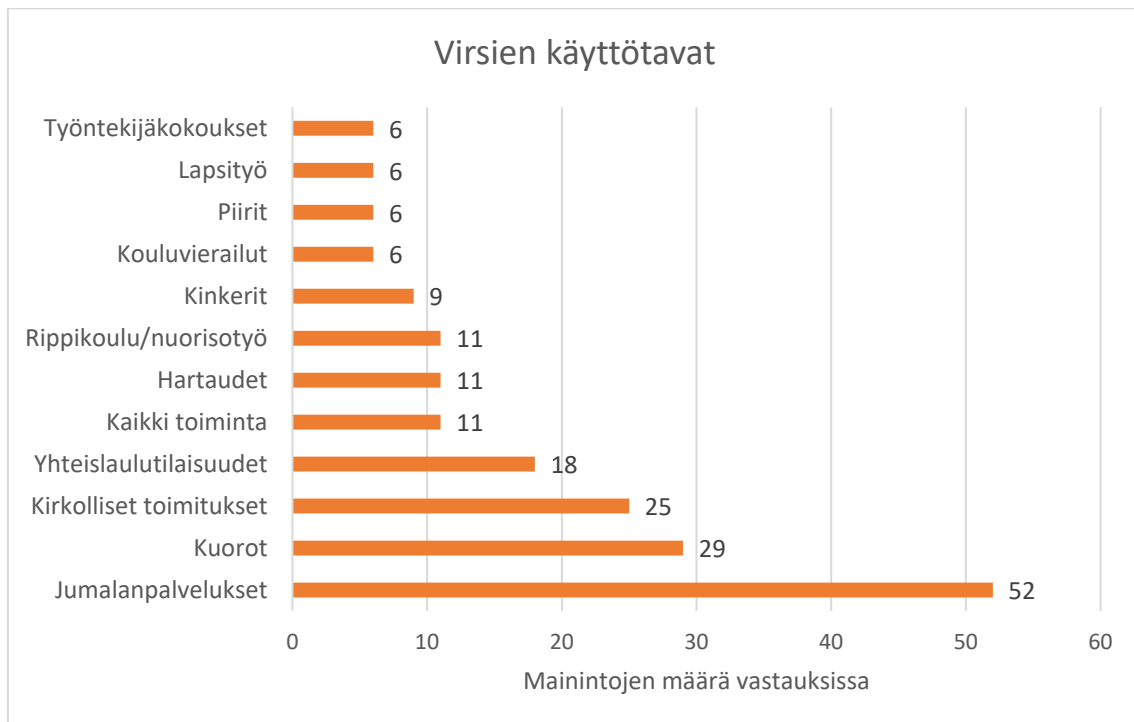
Vastausaineiston mukaan, kaikilla kanttoreilla oli ollut käytössään lisävihkoja tai lisävihkolla varustettuja virsikirjoja. Niiden käytöstä oli päätetty joko yksin tai yhdessä toimituksia toimittavien muiden työntekijöiden, yleensä pappien, kanssa.

Kaikki tutkimukseen vastanneet kanttorit olivat käyttäneet lisävihkoa jumalanpalveluksissa. Seuraavaksi eniten kanttorit olivat käyttäneet lisävihkoa kuoroharjoituksissa tai yleisesti kuoron kanssa työskennellessä, kolmanneksi eniten kirkollisissa toimituksissa, erityisesti hautajaisissa. Hautajaiset lienevät yleisin lisävihkon käyttötilaisuus kirkollisista toimituksista, koska niissä lauletaan lähes poikkeuksetta yksi tai useampi virsi, kun taas vihkimisissä ei välttämättä ollenkaan, ja kasteissa kanttorit ovat enää harvoin mukana.

Neljänneksi eniten vastauksissa oli mainittu lisävihkon käyttö yhteislaulutilaisuuksissa, erityisesti virsilauluilloissa. Lisävihkoa oli käytetty myös hartauksissa, kinkerillä, lapsi- ja rippikoulutyössä, kouluvierailuilla, erilaisissa piireissä ja työntekijäkouksissa (kuvio 7).

Kuvio 7

Vastauksissa mainitut lisävihkon virsien käyttötilanteet.

4.2 Lisävihkon käyttökelpoisuus

Lisävihko tekee mahdolliseksi virren rajojen tarkastelun kokeilevasti ja tunnustelevasti. Siten lisävihkon kautta opitaan paitsi virren mahdollisuuksista myös sen rajoista. [...] Virsi on yhteislaulu. Lisävihko rohkaisee ottamaan tästä vielä yhden askeleen eteenpäin kohti yhteisöllistä laulua. Virsilaulu ei ole vain yksilön hengelliseen elämään keskittyvää virsikirjan lukemista, vaan ensisijaisesti yhteistä olemista Jumalan edessä, hengittämistä ja vuoropuhelua toinen toistemme kanssa. (Virsikirjan lisävihko, 8–9).

Virsiä käyttökelpoisuutta voidaan pitää yhtenä ratkaisevana virren ominaisuutena. Käyttökelpoisuus tulee koeteltavaksi, kun virren rajoja tarkastellaan lisävihkon esipuheen mukaisesti ”kokeilevasti ja tunnustelevasti”. Kirjan esipuheen mukaan monimuotoisuutta pidetään virren elinehtona, mutta toisaalta sen voidaan ajatella lisäävän haasteita käytännön toteutuksille. Niinpä kyselylomakkeella kysyttiin virren käyttökelpoisuudesta ja sen perusteista.

Vastausaineiston mukaan kanttorit kokevat lisävihkon käyttökelpoiseksi. Lisävihkon virsiä pidetään hyvinä erityisesti niiden monipuolisuuden ja nykyaikaisuuden vuoksi. Nykyaikaisuudella kanttorit tarkoittivat virsiä tekstien aihealueita sekä musiikillista tyyliä. Toisaalta, vaikka lisävihko koetaan käyttökelpoiseksi, vastanneista 11 kuvasi, että virsissä on myös yhteislauluiksi haasteellista tai sopimatonta materiaalia.

Eniten kanttorit kuvailivat lisävihkoa yksinkertaisesti käyttökelpoiseksi.

”Kyllä on käyttökelpoinen. Siinä on runsaasti ennenkuulumatonta potentiaalia.”

”Hyvä kirja. Käyttökelpoinen, raikas, nykyaikaisia tekstejä. Monikäyttöinen ja vaihteleva.”

”Kyllä on [käyttökelpoinen]. Vihkosta löytyy monipuolista materiaalia erilaisiin tilaisuuksiin.”

”On se! Siinä on uusia ja käyttökelpoisia virsiä.”

Kanttoreista 14 perusteli käyttökelpoisuutta sen monipuolisuuden vuoksi.

”Hyvä kirja. Monipuolinen kokoelma.”

”On [käyttökelpoinen]. Siellä on monipuolista materiaalia eri tilanteisiin, esim. pienet laulunpätkät, rukouslaulut, viittomat ovat hyviä lasten ja nuorten kanssa.”

”On hyvin käyttökelpoinen monipuolisuutensa vuoksi. Eri tilaisuuksiin, kirkkovuoden eri ajanjaksoihin sopivia lauluja.”

”On, sisältää monipuolisia, raikkaita, kirkkovuoden eri ajankohtiin liittyviä, eri ikäryhmille sopivia virsiä. Hieno asia, että se saatiin aikaiseksi.”

”Mielestäni lisävihko on monipuolinen. Hengellisiä lauluja, lasten virsiä, eri maista tulleita sävelmiä ja ajankohtaisia sanoituksia.”

Kolmanneksi eniten kanttorit kokivat lisävihkon käyttökelpoiseksi, sillä se on nykyaikainen niin teksteiltään kuin musiikkityyleiltäänkin, ja ihmisten on helppo samaistua sen virsiin.

”Toki [on käyttökelpoinen]. Mukana on sekä teksteiltään että sävelmiltään keskimääräistä enemmän nykyistä ihmistä puhuttelevaa matskua. Jos siis vertaa virsikirjan kokonaisuuteen.”

”On tuonut monipuolisemmaksi virsikirjaa. Myös nykyajan ihmisiä lähemmäksi. Lisävihkon virret ovat kevyempiä.”

”On käyttökelpoinen. Erityisesti aihealueet koskettavat tämän päivän laulajaa, vaikka sävelmä olisi vielä hakusalla”.

”Pidän laulujen valoisuudesta ja siitä, että ne poikkeavat ”perinteisestä” virsikäsituksesta.”

”Ajankohtaisia teemoja lauluissa.”

”Kyllä on käyttökelpoinen. Tuo ns. nuorennusta kirkossa laulettuihin virsiin. Kansainvälinen, tekstit tuoreita.”

Kertosäkeisten virsien käyttökelpoisuus mainittiin monessa vastauksessa, myös muissakin lomakkeen kysymyksissä ja kohdissa.

”Kertosäkeiset laulut ovat tervetullutta materiaalia tämän päivän ihmiselle, joka laulaa vain harvoin, ja jolle suuri osa virsistä on outoja ja vaikeita.”

”Kertosäkeet suht helposti opetettavissa.”

Yksittäisissä vastauksissa tuli lisäksi esille lisävihkon käyttökelpoisuus mielenkiintoisten soinnutusten, hakemiston pyhäsuositusten, työhön tulevan vaihtelevuuden sekä seurakuntalaisten mieltymysten takia.

Kanttoreista yhdeksän koki lisävihkon käyttökelpoiseksi, mutta mainitsi, että siinä on myös yhteislauluiksi sopimatonta materiaalia.

”On käyttökelpoinen. Kaikki laulut eivät tosin ole helppoja yhteislauluina. Ne pitäisi osata kunnolla että pysyisi perässä.”

”Pääosin on käyttökelpoinen. Osa virsistä mielestäni liian vaikeita tai outoja yhteislauluun.”

”Valtaosa virsistä on käyttökelpoisia, osa ei sovellu vaikeuksiensa vuoksi yhdessä laulettavaksi.”

Lisävihkon yleisen käyttökelpoisuuden lisäksi kyselylomakkeessa kysyttiin, minkälaiset virret ovat käyttökelpoisia tai käyttökelvottomia ja miksi. Kanttoreista 11 jätti jostakin syystä vastaamatta kokemukseen virsien käyttökelpoisuudesta ja 16 käyttökelvottomuudesta. Käyttökelpoiseksi koettiin virret, jotka ovat virsimäisiä, tuttuja ja helppoja. Niissä on helppo rytmi ja melodia.

”Selkeällä melodialla ja rytmillä varustetut virret [ovat käyttökelpoisia]. Esimerkiksi 923 ja 954.”

”Tutut sävelmät, yksinkertaisemmat. 971, 903, 932, 935.”

”Tarttuva melodia on hyvä olla, esim. 903, 923, 924.”

”Melodioiltaan kohtalaisen helppoja ja ennestään tuttuja.”

”Ennestään tutut, selkeärytmiset, tarttuva melodia.”

Aihealueeltaan erityisen käyttökellollisiksi koettiin ehtoollisvirret, jotka mainittiin erikseen kahdeksassa vastauksessa.

”Kirkkovouteen hyvin sopivat, ehtoollisvirret!”

”Ehtoollisvirret, lyhyitä ja helppoja laulaa vaikka ilman kirjaa ehtoolliselle mennessä.”

Yksittäisissä vastauksissa käyttökelpoisiksi virsiksi mainittiin myös lyhyt rukous-, pääsiäis-, joulu-, moniääniset-, kertosäkeiset ja gospelsyypiset virret. Kuusi kanttoria totesi hyväksi virreksi yksinkertaisesti sellaisen, jota on helppo laulaa yhteislauluna. Kolme kanttoria oli perustellut virsien käyttökelpoisuutta enemmänkin.

”Valmiiksi tutut: voi herätellä ihmiset. Uudet: ilahduttaa seurakuntalaisia tuoreudellaan. Kaanon ja moniääniset kuoroihin ja ripareille.”

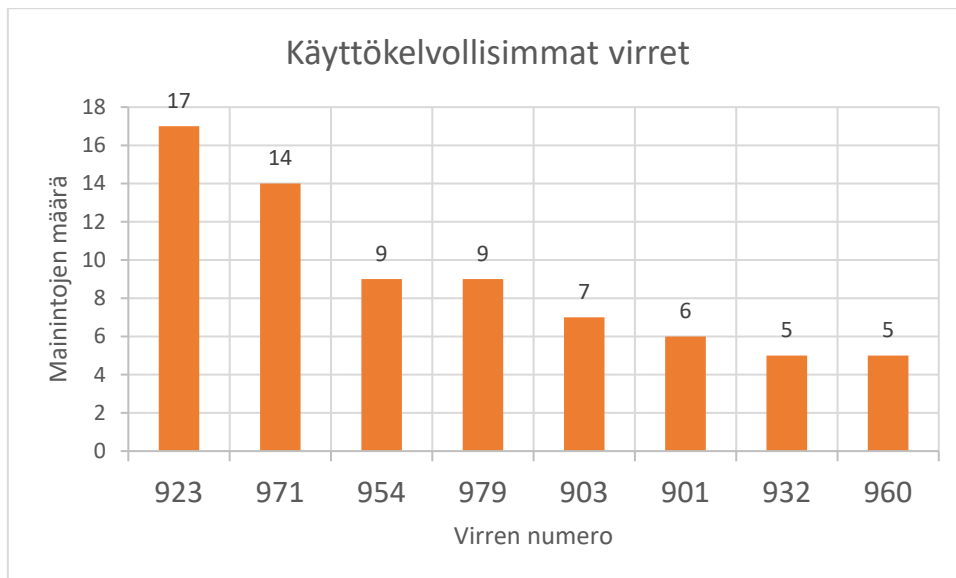
”Sanat, jotka osuvat tämän päivän ihmiseen (915, 916, 929). Monikieliset maahanmuuttajatyössä. Selkeät melodiat ja korvaan jäävät kertosäkeet (945, 930, 908). Lyhyet rukouslaulut, joita on helppo oppia. Listahitit (971, 932). Kauniit irkkumelodiat, joita ihmiset rakastavat (923, 979).”

”938: paastonaika, joka paastopyhälle oma säkeistö. 930: kertosäkeinen. 963: Herra kutsut työhösi, KAANON. 912: Minun sydämeni, voi olla rukousaiheiden välissä.”

Virsiä virret 971 *Maan korvessa kulkevi*, 923 *Silmäni aukaise*, 979 *Tulkoon tie sinua vastaan* ja 954 *Maksettu on velkani mun*, oli mainittu useimmiten käyttökelpoisimmiksi virsiksi (kuvio 8).

Kuvio 8

Vastausten mukaan lisävihkon käyttökelpoisimmat virret.

Vastaavasti käyttökelttomaksi kuvailtiin virsiä, joissa on vaikea melodia, rytmi tai harmonia, tai joita on haasteellista opettaa seurakuntalaisille.

”Sopivia sinällään kaikki, mutta vaikeampi rytmi tai melodia asettaa haasteita.”

”Vaikeat, rytmiset melodiat, joissa paljon synkooppeja ja taukoja. Tai muuten vain outo.”

”Virret, joissa yhteislaululle hankala rytmi tai melodia.”

”Jos sävelmä on liian vaikea, laulua on turha yrittää yhteisesti laulattaa.”

”Omituiset sävelmät, joita seurakuntalainen ei pysty omaksumaan.”

”Jotkut uudemmat, tätä varten sävelletyt virret, eivät välttämättä kovin yhteislaulettavia.”

Kaksi kanttoria oli kuvailut virsien käyttökelttomuutta enemmänkin.

”909 vaatii esilaulajaa tyylinmukaisesti/alkaa korkealta. 925bc, oudot hyvät ja harmoniat, kuoro ei tykännyt. 929 tyyllisesti kaukana tutusta, vaikeat rytmit.”

”En pidä esim. 956:n lopussa olevasta kysymysmerkistä. En myöskään, jos 916:ta halutaan käyttää muiden uskontojen kanssa liudentumiseen. Synkooppeja ym. hankalia rytmejä sisältävät tökkii, ihmiset ei halua laulaa, esim. 929. Tympii 918 palestiinaviritys.”

Yksi kanttoreista oli kokenut käyttökelpoisuushaasteeksi myös virsien koskettavuuden:

”Osa virsistä niin koskettavia, että meinaa liikuttua itsekin niitä laulaessa.”

Kolme kanttoria oli kertonut, että mitkään virret eivät ole heidän mielestään käyttökeltottomia, mutta virsien käyttö vaatii enemmän suunnittelua, jotta ne toimisivat.

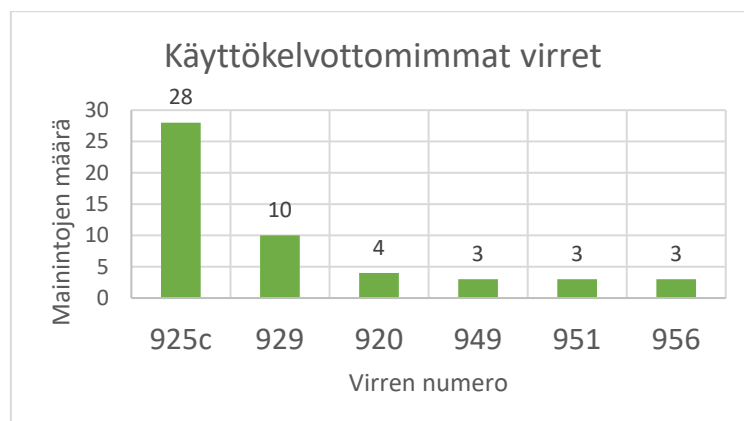
”En suoraan tyrmäisi yhtäkään, mutta kannattaa miettiä, missä tilanteissa ja millä tavalla toteuttaa.”

Yksittäisissä vastauksissa käyttökeltottomaksi oli kuvailtu myös lyhyitä rukousvirsiä sekä virsiä, jotka ovat liian moderneja, tarkoitettu kuorolle tai soololauluksi tai ovat liian virsimäisiä.

Selvästi käyttökeltottomimmaksi tai vaikeimmaksi kanttorit olivat kokeneet virret 925c *Maa järkkyy, murtuu* sekä 929 *Kuka oon sinun suunnitelmassas* (kuvio 9). Näitä virsiä kuvailtiin ”oudoksi”, vaikearytmiseksi, haasteelliseksi harmonialtaan ja perinteisistä virsistä liikaa poikkeavaksi.

Kuvio 9

Vastausten mukaan lisävihkon käyttökeltottomimmat virret.

4.3 Käytön haasteita

Vaikka kanttorit kokevat lisävihkon virret käyttökelpoisiksi, sen käyttöön liittyy monenlaisia haasteita. Eniten haasteelliseksi koetaan joidenkin virsien musiikillisen tyylin eli melodian, rytmin ja/tai harmonian sopimattomuus yhteislauluksi sekä omien säestystaitojen tai -resurssien puute. Yhteislaulullisuuden haasteita kuvattiin muun muassa näin:

”Osa virsistä rytmillisesti haastavia yhteislauluja”.

”Jotkut virret ovat melodioiltaan niin erikoisia, että en osaa kuvitella ottavani niitä käyttöön.”

”Jotkut lisävihkon virret ovat vaikeita yhteisesti laulettaviksi.”

”Jotkin virret rytmillisesti haastavia opettaa toisille.”

Kanttorit olivat kuvailleet, että virsien säestys kaipaisi bändin, vahvan esilauluryhmän tai ainakin pianon urkujen sijasta säestyssoittimeksi, jotta seurakuntalaisten olisi helppo yhtyä lauluun. Tutuista toimintatavoista poikkeaminen tuntui kanttoreista vaikealta tai ainakin haasteelliselta.

”Osa toimii paremmin pianolla kuin uruilla, ja jos vain toinen käytössä, niin sitten on hankalampi saada ”svengi”.”

”Säestys. Toki niitä voi säestää myös uruilla svengaavasti, mutta niiden luonne on toinen.”

”Vaikeampia virsiä opettaessa/messussa käyttäessäni olen huomannut, että kuoron/lauluryhmän tuki olisi tärkeä. Aina tähän ei ole mahdollisuutta.”

”Perussäestystyyli ei istu niihin kovin hyvin.”

”On virsiä, jotka toimivat paremmin bändillä tai muilla soittimilla kuin uruilla.”

Myös seurakuntalaisten ennakkoluuloisuus uusia virsiä kohtaan sekä hitaus ja vaikeus oppia uudenlaisia virsiä tuovat haasteita lisävihkon käyttöön.

”Osa musiikkityyleistä on hieman vierasta pienelle paikkakunnalle. Mutta kun tarttuu ennakkoluulottomasti niihin, saa myös seurakuntalaiset innostumaan.”

”Uuden oppiminen tuntuu olevan keskivertoseurakuntalaiselle ylivoimainen tehtävä.”

”Uusien sävelmien opettaminen, kun suuressa seurakunnassa on ”aina” eri ihmiset tilaisuuksissa.”

”Lievät ennakkoluulot (srklaiset).”

Yksi kanttoreista koki haasteeksi seurakunnan työntekijöiden asenteet.

”Pienen seurakunnan jääräpäiset vanhat työntekijät ja seurakuntalaiset kevyempien ja vauhdikkaampien laulujen suhteen.”

Yksi kanttoreista ihmetteli, miksi kaikki virret eivät löydy Internetistä, ja kuvasi sitä käytön haasteeksi.

”Yksi suuri ihmetyksen aihe on, miksi kaikki virret eivät löydy netistä. Jos tehdään virsi virsikirjaan, miksi he pitävät niin tiukasti kiinni tekijänoikeuksistaan. Netti on tämän päivän juttu.”

Eräs koki haasteeksi lisävihkon laaja-alaisen käytön.

”Laaja-alainen käyttö. Kaikki virret eivät kolahta.”

Käytännönhaasteeksi muutamat kanttorit kokivat muun muassa erilliset lisävihkot ja virsikirjat, hakemiston käytön ja liian pienen nuottikirjoitusfontin.

”Tällä hetkellä lisävihko on ollut erillisenä kirjana virsikirjan lisäksi. Hankala toimia kahden kirjan kanssa.”

”HAKEMISTO! Ihan tyhmää, että on kolme eri hakemistoa kirjan lopussa! Kaikki virret pitäisi olla samassa hakemistossa!”

”Säestyskirja on aivan liian pientä pranttia.”

Vastanneista kymmenen kertoi, ettei lisävihkon käyttö tuota minkäänlaisia haasteita.

4.4 Kanttoreiden ajatuksia

Lähes kaikki kanttorit ajattelevat lisävihkosta jotakin positiivista. Se koetaan monipuolisena, työtä rikastuttavana, tuoreena, ”duurivoittoisena”, onnistuneena kokonaisuutena. Kyselyssä vain yksi vastaajista kertoi, ettei ole kovinkaan kiinnostunut lisävihkosta ja sen sisällöstä. Hän kuvaili ajatuksiaan näin:

”Käytän lisävihkoa oikeasti vähän. En ole sen sisällöstä joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta kovinkaan innostunut.”

Lisäksi kaksi kanttoria ei ollut täysin tyytyväinen virsien tyyliin. Toinen vastaajista aavisteli, ettei ole valtavirran kanssa samaa mieltä, koska oli arvioinut itsensä olevan ”vanha jäärä” mielipiteensä vuoksi.

”Siellä on monia hienoja virsiä, jotkin virret ovat hankalia yhteislauluja. ”Klassisia” virsiä olisi voinut olla enemmän ja ”kevyitä” vähemmän.”

”On mukavaa, että virsikirjassa on nyt enemmän lauluja. Vähän harmittelin sitä suuntausta, että monet (?) virsistä sopivat paremmin bändin kuin urkujen kanssa toteutettaviksi. Tavallaan suuntaus viihteellisyyteen, jolta ei kirkkokaan säästy. Mutta olenkin tällainen vanha jäärä.”

Suurin osa kanttoreista, vastanneista 22, pitää lisävihkoa monipuolisena ja hyvänä lisämateriaalina töihin. Eräs kanttori kuvaili ajatuksiaan näin:

”Hyvä kirja. Käyttökelpoinen, raikas, nykyaikaisia tekstejä. Monikäyttöinen ja vaihteleva”.

Vaikka lisävihko koetaan monipuoliseksi, useampi kanttori ajattelee siinä olevan joitakin puutteita. Näitä puutteita ei vastauksissa kuitenkaan avattu enempää.

”Paljon uutta ja käyttökelpoista materiaalia. Tervetullut. Ehkä kuitenkin ”kokeiluversio”.

”Hyvä lisä... Mutta ei riittävä”.

”Hyvä ja monipuolinen. Vain muutama yhteislauluun sopimaton virsi, mutta niitä voi käyttää esim. kuoron kanssa tai laulaa itse.”

Moni kuvaili lisävihkon sopivan erityisen hyvin nykyisen virsikirjan rinnalle.

”Hyvä lisä ja piristys perinteisten virsien rinnalle”.

”Hieno ja käyttökelpoinen lisä perinteisten virsien rinnalle. Sisältää paljon raikasta uutta sanoitusta ja nykyihmiselle läheistä ja ymmärrettävää pohdintaa.”

Yksi kanttoreista kertoi odottaneensa lisävihkoa pitkään.

”Tervetullut lisä omaan työhön, kauan odotettu.”

Vastanneista 12 koki, että vaikka lisävihko on toimiva ja hyvä lisä, se sisältää myös yhteislauluksi sopimatonta materiaalia.

”Paljon hyviä ja kauniita virsiä, mutta on myös paljon vaikeita yhteislauluja. Paremmiin sopisi yksinlauluksi osa.”

”Lisävihko tuli tarpeeseen, mutta siellä on myös virsiä, joita ei yhteislauluihin voi käyttää, esim. 925c.”

Lisävihkoa kuvattiin myös onnistuneeksi kokonaisuudeksi, joka rikastuttaa omaa työtä, ennen kaikkea jumalanpalveluselämää.

”Se on sangen onnistunut kokoelma erityyisiä, raikkaita virsiä ja rikastuttaa seurakunnan musiikkielämää.”

”Onnistunut! Monipuolinen ja enemmän tässä ajassa. Raikkaat melodiat/rytmit sekä ymmärrettävät sanoitukset. Erittäin hyvä, että lauluja on myös eri kielillä. Ilo käyttää. Ei ehkä aina taivu uruille.”

Muutama kanttori toi vastauksissaan esille uudistusnäkökulman; kuinka hyvä on, että tulee uutta ja tässä ajassa olevaa musiikkia työhön käytettäväksi.

”Aina on hyvä, jos syntyy jotain uutta.”

”Kerrankin jotain ihan uutta musiikkia käytettäväksi perustyössä. Jee!”

”Tykkään siitä, että tekstit ymmärrettäviä. Tämän päivän ihmisen suuhun sopivia. Virret melodioiltaan kauniita, suht’ helposti opittavia. Hienoa, että useammassa virressä on kertosäe, johon on helppo yhtyä. Tyyliltään erilaisia, sven-gaavia.”

Kaksi kanttoria oli sitä mieltä, että lisävihkon virret vaativat enemmän tutustumista, kuin perinteiset virret.

”Minun mielestä lisävihkon virret vaativat enemmän tutustumista kuin perinteiset virret, ennen kun ne aukeavat paremmin. Mitä enemmän käyttää, sitä enemmän ne alkavat kiinnostaa”.

”Pitäisi tutustua ja käyttää laajemmin. Kivoja, laulullisia virsiä, mutta vanhemmalle väestölle välillä hankalia”.

4.5 Odotukset ja suhtautumisen muuttuminen

Suurin osa kanttoreista, yhteensä 23 vastaajaa, kertoi, ettei osannut odottaa lisävihkosta mitään erityistä. Kanttoreista 14 kertoi odottaneensa lisävihkon virsiltä iloa, valoa, raikkautta, modernia, tähän aikaan sopivuutta, uusia tuulia, rohkeita ulostuloja.

”Odotin tuoreutta, raikkautta, valoa ja kauniita melodioita + mielenkiintoisia soinnutuksia. Odotukset ovat täyttyneet hyvin.”

”Uutta materiaalia ja raikkaita virsiä.”

”Odotin iloa ja rentoja virsiä!”

”Odotin helpompia sävelmiä ja tekstejä sekä elämänläheisiä uusia aihepiirejä. Melko hyvin odotukset täyttyivät.”

”Uusi tuulia, täyttyivät.”

Kahdeksan kanttoria odotti jotakin tiettyä laulua tai virttä, tai tietyn teemaisia virsiä lisävihkoon.

”Vastaa odotuksiin, enemmän Taize-tyyppisiä virsiä olisi voinut olla.”

”Positiivinen yllätys, aina löytää uutta. Enemmän lapsille olisi voinut olla toivomus.”

”Odotin enemmän tuttuja ”toivelauluja” mukaan”.

”971 Maan korvessa on hyvä, kun on nyt virsikirjassa.”

Vain kolme kanttoria kertoi odotustensa olleen skeptisiä.

”Olin vähän skeptinen ja ajattelin, että virret ovat vähän ”teennäisiä”. Olen kuitenkin muuttanut mielipidettä, kun olet tutustunut niihin paremmin.”

”Olin ärsyyntynyt lisävihkon ”salaisesta valmistelusta”. Tuntui, ettei kanttoreille herunut mitään tietoja etukäteen. Odotukset olivat siis varsin negatiiviset. Lopputulos yllättänyt positiivisesti.”

”Olin ennakkoluuloinen lisävihkoa kohtaan mutta se yllätti positiivisesti.”

Viisi kanttoria kuvasi, että odotukset ovat yksinkertaisesti täyttyneet, vaikka niitä ei avattu sen enempää.

”Kyllä odotukset täyttyivät.”

”Lisävihko vastaa odotuksia juuri tuollaisena.”

Odotuksista kertoo jotakin myös kyselylomakkeen kohta, jossa kysyttiin, jäikö kanttorit kaipaamaan jotakin lisävihkolta. Suurin osa, 41 kanttoria, ei ollut jäänyt kaipaamaan lisävihkolta mitään. Kuusi kanttoria kaipasi lisää tuttuja virsiä ja hengellisiä lauluja lisävihkoon.

”Ennestään tuttuja lauluja lisää.”

”Olisiko joku tuttu laulu sopinut vielä mukaan?”

Vastanneista yhdeksän olisi kaivannut lisää virsiä kirkollisiin toimituksiin tai joulu-, pääsiäis- ja kolminaisuusvirsiä.

”Hautajaismusiikkia...”

”Avioliitto- ja kastevirsiä.”

”Kolminaisuusvirsiä enemmän. Kirkkovuoteen olisi saanut olla enemmän, esim. joulu, pääsiäinen.”

Kaksi kanttoria vastasi, että jäi kaipaamaan rohkeutta virsivalintoihin. Yksi kanttori olisi toivonut enemmän niitä virsiä, joita on suomenruotsalaisten lisävihkossa. Vaikka 23 kanttoria kertoi, ettei osannut odottaa lisävihkolta mitään, suurin osa, vastanneista 28, kertoi, että heidän suhtautumisensa lisävihkoon on muuttunut, ja muutos on ollut myönteistä tutustumisen ja tuttuuden myötä. Asenne itsessään oli muuttunut positiivisemmaksi viidellätoista vastaajalla.

”Positiivisen suuntaan, kun on oppinut lisää lauluja.”

”Olen alkanut suhtautua koko ajan avoimemmin ja positiivisemmin.”

”Suhtautuminen on muuttunut positiiviseen suuntaan sitä mukaan kun laulut ovat tulleet tutummaksi.”

”Koko ajan myönteisempään suuntaan.”

Seitsemän kanttoria kertoi, että suhtautuminen muuttuu myönteisemmäksi siksi, koska lisävihkosta löytää koko ajan lisää mielenkiintoisia virsiä.

”Laulut ovat avautuneet, koko ajan löytyy käyttökelpoisia lauluja lisää.”

”Löytynyt uutta, rohkeasti kokeilemalla yllätty positiivisesti.”

”Löytyy koko ajan lisää helmiä.”

Kuusi kanttoria koki, että käytön myötä lisävihko muuttuu tutummaksi ja tärkeämmäksi.

”Tuttuuden myötä tulee tärkeämmäksi.”

”Kun virret tulee itselle tutuiksi – tempo ja tunnelma muuttuu ja siitä tulee luonteva osa työtä ja srk-tilaisuuksia.”

”Vihko on käytön myötä tullut tietenkin tutuksi.”

Vastaajista viidellä suhtautuminen ei ollut paljoa muuttunut, sillä se oli ollut koko ajan avoin ja myönteinen.

”Avoimella mielellä olen ollut alusta asti ja jatkan näin.”

”Ei [ole muuttunut], olen pitänyt siitä koko ajan.”

”Ei ole muuttunut, ollut myönteinen koko ajan.”

Viisi kanttoria kertoi, että skeptiset ennakkoluulot olivat muuttuneet positiivisemmaksi lisävihkon käytön myötä.

”Ei niin vaikeita lauluja kuin kuvittelin.”

”Kyllä on. Alkuun olin skeptinen monien virsien kohdalla. Mieli on muuttunut!”

”Kyllä, tutustumisen ja käytön jälkeen yhä useampi virsi alkaa jäädä mieleen paremmin (myös srklaisille) ja yhteislaulu voimistuu/rohkaistuu.”

Yksi kanttori kertoi, että suhtautuminen oli muuttunut siten, että innostus oli jo hiipunut.

”Alkuinnostuksen, eri opetustilanteiden yms. jälkeen ehkä vähän hiipunut.”

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän tutkimuksen mukaan kanttorit pitävät lisävihkoa käyttökelpoisena. Se koetaan työtä rikastuttavana, monipuolisena kokoelmana, joka puhuu nykyajan ihmisten kielellä niin tekstillisesti kuin musiikkityylillisesti. Sitä voidaan käyttää monipuolisesti erilaisissa tilanteissa ja työtehtävissä, sillä se sisältää eri ikäisille ja eri kirkkovuoden ajankohtiin sopivia virsiä. Lyhyet rukouslaulut, viittomat ja erityisesti kertosaäkeistoliset virret lisäävät käytön moninaisuutta. Aihepiireistä ehtoollisvirrsistä kanttorit pitävät eniten. Myös joulu- ja pääsiäisvirret koetaan käyttökelpoisiksi. Toisaalta, kolminaisuusvirsiä ja kirkollisiin toimituksiin sopivia virsiä olisi kaivattu enemmän.

Käyttökelpoisia lisävihkon virsiä ovat kanttoreiden mielestä melodialtaan ja rytmiltään helpot ja ”tarttuvat” virret. Niitä on helppo säestää, ja laulaa yhteislauluna, niihin on helppo yhtyä. Käyttökelpoisimmiksi yksittäisiksi virsiksi kanttorit mainitsivat esimerkiksi 923 *Silmäni aukaise, Jumalani*, 954 *Maksettu on velkani mun* sekä 979 *Tulkoon tie sinua vastaan*. Myös ennestään tutut virret ovat käyttökelpoisia, ja siksi kanttorit iloitsevat tuttujen hengellisten laulujen, muun muassa *Maan korvessa kulkevi*, tulemisesta lisävihkoon. Näiden osuus olisi toivottu olevan suurempikin, esimerkiksi muutama kanttori olisi halunnut laulut *Jouluyö, juhlayö* sekä *Viimeiset veneet* lisävihkoon. Tuttuus ja helppous koetaan hyväksi virren ominaisuudeksi, sillä tuttuja hengellisiä lauluja toivottiin myös vuoden 1986 virsikirjaan esimerkiksi Pajamon (2001), Hannikaisen (2011) ja Ruonakosken (2014) tutkimusten mukaan. Myös Helianna Herkkola toteaa kirjallisessa työssään (2017, 32–33) tutut virret vieraita virsiä helpommin laulettaviksi, ja tällä on tietenkin merkitystä äänenkäytölle ja yhteislaulusta saatavalle kokemukselle ja merkitykselle.

Vastaavasti käyttökeltvottomiksi virsiksi koetaan melodialtaan ja rytmiltään hankalat, ”oudot” virret. Näistä esimerkkeinä mainittiin selvästi eniten virret 925c *Maa järkkyy, murtuu* sekä 929 *Kuka oon sinun suunnitelmassas*. Käyttökeltvoton virsi ei toimi kanttoreiden mielestä yhteislauluna, siihen on vaikea päästä mukaan, tai toisaalta, sitä on vaikea säestää. Kanttorin omat säestystaidot ja/tai säestysresurssit koettiin yleisestikin suurimmaksi lisävihkon käytön haasteeksi. Kanttorit kokevat, että lisävihkon virret ovat tyyliältään kuitenkin niin erilaisia kuin ”tavalliset virret”, että ”perinteinen urkusäestys” ei välttämättä niihin sovi. Virsien säestys tarvitsisi vähintään pianon, jopa bändin ja vahvan esilauluryhmän toteutuakseen laadukkaasti. Vastaavanlainen kokemus kanttoreiden säestystaidoista rytmi- ja gospelmusiikin osalta on sekä Kirkon tutkimuskeskuksen (2017) osaamiskartoituskyselyn että Pohjanoro & Pesosen

(2010) tutkimuksen tuloksissa. Eniten säästyksen haasteet nousivat tässä tutkimuksessa esiin 50–60-vuotiaiden naiskanttoreiden vastauksissa, mutta toisaalta, vastanneista heitä oli siinä ikä-/sukupuoliryhmässä eniten muutenkin.

Muita lisävihkon käytön haasteita ovat olleet kanttoreiden mielestä seurakuntalaisten ennakkoluuloiset asenteet lisävihkoa sekä uusien virsien opettelua kohtaan, tai jotkut käytännön haasteet, kuten erilliset virsikirjat ja lisävihkot, liian pieni nuottifontti ja useat erilliset virsihakemistot. Vastanneista kanttoreista kymmenen oli kuitenkin todennut, että lisävihkon käyttö ei tuota minkäänlaisia haasteita. Viiden kanttorin mielestä lisävihkon käyttö ja siihen tutustuminen vaatii vähän enemmän paneutumista ja suunnittelua verrattuna ”perinteisiin virsiin”.

Kirkkomusiikki 1/2020 -lehdessä on Sirkku Nyströmin kirjoittama artikkeli joulukuussa 2019 tehdystä pienestä tutkimuksesta ja sen tuloksista, jotka koskivat kanttoreiden lisävihkon käyttöä. Tulokset ovat hyvin samankaltaisia kuin tämän tutkimuksen tulokset. Nyström kirjoittaa, että kanttorit ovat suhtautuneet lisävihkoon myönteisesti, ja sitä käytetään melko monipuolisesti seurakuntatyössä. Erityisesti uudet ehtoollisvirret sekä eri juhlapyhien virret olivat saaneet kiitosta. Tutut ja helpot sävelmät koetaan hyväksi, toisaalta ”oudommat” ja vieraammat jäävät käyttämättä. Artikkelissa ei kerrota kyselyn toteuttamisesta, mutta on mainitsemisen arvoista, että samanlaisia tutkimustuloksia on saatu myös muualla kanttoreilta kysyttäessä.

Suurin osa kanttoreista kertoi, ettei osannut odottaa lisävihkolta oikein mitään, mutta samalla suhtautuminen lisävihkoon on muuttunut käytön myötä koko ajan myönteisemmäksi. Ne, jotka odottivat jotakin, odottivat iloa, valoa, ”uusia tuulia”, raikkautta, nykyihmisille sopivia, aihepiireiltään tähän aikaan sopivia virsiä. Lisäksi odotettiin enemmän tuttuja hengellisiä lauluja, kolminaisuusvirsiä, kirkkovuoden eri ajankohtiin sopivia virsiä kuten joulu- ja pääsiäisvirsiä sekä kirkollisiin toimituksiin sopivia virsiä. Näitä toivoneiden kanttoreiden odotukset täyttyivät osittain. Vain kolme kanttoria oli suhtautunut skeptisiin odotuksiin lisävihkoon, mutta käytön ja tutustumisen myötä nämäkin ajatukset olivat muuttuneet myönteisimmiksi.

6 POHDINTA

Tämä tutkimus sai alkunsa ennen kaikkea omasta kiinnostuksestani lisävihkoa kohtaan. Kiinnostukseen vaikuttaa puolestaan oma musiikillinen taustani, joka on sekotus klassista ja ”kevyttä musiikkia”. Jostain syystä, ”kevyen musiikin” tuntemisestani sekä osaamisestani on tullut kanttorin työssä minulle jonkinlainen tavaramerkki. Sekä opiskeluaikana että työelämässä olen ajautunut mielenkiintoisiin keskusteluihin, toisinaan myös väittelyihin perinteisen, klassisen kirkkomusiikin ja kevyemmän hengellisen musiikin suhteista. Näistä suhteista keskustelin ja kuulin keskusteltavan myös lisävihkon ilmestyttyä, niin opiskelijoiden kuin työssä olevien kanttoreidenkin kesken. Tutkimushypoteesinani oli, että lisävihko jakaa kanttoreiden mielipiteitä hyvinkin paljon. Tämän tutkimuksen tulokset kertovat kuitenkin jotakin muuta.

Oli jokseenkin yllätys, kun tulokset eivät olleet hypoteesini mukaisia. Toisaalta, tämä lisää tutkimuksen luotettavuutta, sillä tulosten analysoinnissa on pitänyt siirtyä pois omista olettamuksista ja ennakkoluuloista. Tutkimusta voi pitää melko onnistuneena ja pätevänä juurikin siksi, että tutkimushypoteesi ei käynyt tuloksissa toteen. Omista oletuksista irrottautuminen auttoi tarkastelemaan tutkittavaa aihetta erilaisesta näkökulmasta, kuin mitä alun perin ajattelin. Laadullisessa tutkimuksessa, tutkijan omat käsitykset ohjaavat tutkimuksen kulkua alusta asti, mutta itselleni oli yllättävää, etten voinut suoraan todeta tutkimustulosten olevan samoja kuin alkuperäiset oletukseni. Näin minun oli pakko sukeltaa tutkimusaineistoon aivan eri tavalla, kenties syvemminkin, ja nähtävä sen kiinnostavuus uudessa valossa.

Vaikka kanttoreiden vastauksista ei ehkä suoraan ja karkeasti katsottuna näe mielipiteiden kahtiajakoisuutta, sieltä voi poimia ja analysoida yksittäisiä vastauksia ja lauseita hyvinkin monelta kannalta. Esimerkiksi kysyttäessä, mitkä lisävihkon virret eivät ole vastaajan mielestä käyttökelpoisia ja miksi, yksi kanttori vastaa näin:

”909 vaatii esilaulajaa tyylinmukaisesti/alkaa korkealta. 925bc, oudot hypyt ja harmoniat, kuoro ei tykännyt. 929 tyylillisesti kaukana tutusta, vaikeat rytmit.”

Voi pohtia, kuuluuko vastauksessa ajatukset kevyen musiikin outoudesta, musiikkityylien vieraudesta tai omien (säestys)taitojen puutteellisuudesta. Pohdintaa voi jatkaa kolmen seuraavan kanttorin vastauksesta:

”Osa virsistä rytmillisesti haastavia yhteislauluja”.

”Jotkin virret rytmillisesti haastavia opettaa toisille.”

”Uuden oppiminen tuntuu olevan keskivertoseurakuntalaiselle ylivoimainen tehtävä.”

Ovatko rytmilliset haasteet tai uuden oppiminen oikeastaan haaste seurakuntalaisille vai kanttorille itselleen virsien opettajana? Oma kokemukseni ja käsitykseni esimerkiksi lisävihkon virsien opettamisesta on, että seurakuntalaiset kyllä oppivat uutta - kyse on enemmänkin siitä, kuinka uudet virret tarjotaan heille. Tähän tarjoamiseen vaikuttaa taas suuresti säestystaidot, nimenomaan rytmillisesti ja kenties harmonisesti tututusta poikkeavien virsien osalta. On kyse tempoista, sointumerkkien tuntemisesta, ehkä synkkooppeja sisältävien melodioiden hallitsemisesta.

”Perussäestystyyli ei istu niihin kovin hyvin.”

Mikä on tämä ”perussäestystyyli” ja mistä tämänlaiset vastaukset voisivat kertoa? On paljon puhuttu, ja tutkimuksissakin todettu, kuten tämänkin tutkimuksen teoriaosuudessa, että kanttorit tarvitsevat ja kaipaavat lisää koulutusta ”kevyen musiikin”, rytmimusiikin, gospelmusiikin saralla. Engström & al. toteavat artikkelissaan *Kanttori – seurakunnan moniosaaja* (2020, 98), että ”musiikillisella puolella kanttorit kokevat, että heidän omat osaamistarpeensa ovat suurimmat kuoronjohdon ja rytmimusiikin eri osa-alueilla. ...koulutus ei anna valmiuksia rytmimusiikin ohjaamiseen, bändisoitinten hallintaan...”. Runsaalla epämukavuusalueella toimimisella saattaa olla vaikutuksensa jopa työhyvinvointiin. Tervo-Niemelän (2020, 202) mukaan kanttorit kokevat raskaaksi työssään muun muassa vuosien myötä kasvaneet musiikilliset haasteet.

Asia on mielestäni moniulotteinen ja hankala. On hyvä peruspohja, jos esimerkiksi kirkkomuusikoiden koulutuksessa olisi pakollisena ”kevyemmän” musiikkityylin opetusta useamman kurssin verran. Välttämättä tällainen muutaman kurssin, tai jo työssä olevana kanttorina muutaman päivän kestoinen säestyskurssi täydennyskoulutuksena, ei anna kuitenkaan todellisia valmiuksia rytmimusiikin hallitsemiselle. Olisiko koko kirkkomusiikin koulutukseen rekrytoitavien opiskelijoiden musiikillisiin taustoihin kiinnitettävä enemmän huomiota? Pitäisikö jo valintakokeissa painottaa enemmän rytmimusiikin hallitsemista, esimerkiksi esitettävien laulujen ja soittonäytteiden osalta?

”Perinteinen säestys” tai ”perinteinen virsi” -ajatukset eivät koske pelkästään virsiä, jotka ehkä koetaan rytmimusiikiksi. Tutkimuksessa kanttorit kokivat Jyrki Linjaman virren 925c *Maa järkkyy, murtuu* selvästi vähiten käyttökelpoiseksi. Virsi edustaa uudempaa, modernimpaa sävellystyylä. Itse koen virren yhdeksi hienoimmaksi lisävihkon virreksi - tosin, tähän kokemukseeni vaikuttaa varmasti syvästi se, että Jyrki Linjama oli esittelemässä virttään opiskeluitteni alkuaikoina jollakin opintokurssilla. Hän kertoi ajatuksensa sävellyksensä takana, joka oli toisaalta kokemus siitä, kuinka kirkon tulisi tarjota myös modernista musiikista pitävälle seurakuntalaisilleen jotakin samalla tavalla kuin perinteisestä tai kevyestä musiikista pitävälle jäsenilleen, ja toisaalta syvällinen ajatus ja halu saada virren järjestyttävän voimakas teksti esille melodian ja harmonian keinoin. Virsi ei yhtäkkiä tuntunutkaan yhtään oudolta tai perusteettomalta, tai liian vaikealta opettaa, kun siitä tiesi enemmän kuin pelkän nuottikuvan.

Useampi kanttori koki itse musiikkityyliin, tai musiikillisten haasteiden, lisäksi haasteita soitinresursseissa lisävihkon virsien säestyksessä.

”Osa toimii paremmin pianolla kuin uruilla, ja jos vain toinen käytössä, niin sitten on hankalampi saada ”svengi”.”

”On virsiä, jotka toimivat paremmin bändillä tai muilla soittimilla kuin uruilla.”

Tämä saa pohtimaan yleisesti seurakuntien soitinresursseja, ja olisiko niille tehtävä jotakin. Ehkäpä ”perinteisestä urkusäestyksestä” ollaan tulossa lähemmäs pianoja/tai bändisäestyksellisiä virsiä? Kysymys kuuluukin, onko kirkon tiloissa tarvittavia soittimia, jotka palvelevat uusien virsien säestystä ja yhteislaulua. Ja toisaalta, onko kanttoreilla mahdollisuuksia, mutta ennen kaikkea halua, päivittää soitinresursseja vastaamaan uudenlaisia tarpeita. Kertooko nämä säestyssoittimiin liittyvät haasteet resursseista vai kenties myös kanttoreiden viitseliäisyydestä, paneutumishalusta uusia virsiä ja säestyshaasteita kohtaan? Viitseliäisyydestä, mutta toisaalta kanttorin työn ajankäytöllisistä haasteista, voi kertoa myös kanttoreiden ajatukset, jotka liittyvät esilauluryhmien tarvittavuuteen virsien käytössä:

”Vaikeampia virsiä opettaessa/messussa käyttäessäni olen huomannut, että kuoron/lauluryhmän tuki olisi tärkeä. Aina tähän ei ole mahdollisuutta.”

Jatkotutkimusmahdollisuuksina voisi hyvinkin olla paneutuminen näihin edellä mainittuihin haasteiden kokemuksiin syvemmin. Voisi olla mielenkiintoista esimerkiksi

haastatella muutamia kanttoreita, ja selvittää tarkemmin ja laajemmin, mitä asioita haasteiden kokemusten taustalla voi olla. Olisi myös mielenkiintoista tutkia, millä ajatuksin kirkkomusiikkia opiskelevat aloittavat opinnot, ja kuinka ajatukset koulun ja kenties työkokemuksen myötä muuttuvat, nimenomaan käytettävien virsien ja muun musiikin osalta. Toisaalta voisi verrata, eroavatko kanttoreiden ajatukset ja kokemukset uusista virsistä seurakuntalaisten ajatuksiin.

Iloitsin tutkimusaineiston koosta eli vastanneiden kanttoreiden määrästä. Tutkimusta voi pitää jossain määrin yleistettävänä, sillä vastaajajoukko on melko monipuolinen ja kattava. Kanttoreita oli kahdesta eri hiippakunnasta, eri ikäisiä miehiä ja naisia, eri kokoisista seurakunnista. Vastaajajoukon hajonta näiden ominaisuuksien perusteella on melko yhteneväinen verrattuna valtakunnalliseen kanttoreiden henkilöstötilastoon. Kanttorit myös vastasivat kyselylomakkeisiin tunnollisesti, mikä kertoo, että he kokivat tutkimuksen tärkeäksi, ja halusivat selvästi vastata kysymyksiin rehellisesti ja paneutuen.

Huolimatta kyselylomakkeen huolellisesta laadinnasta ja ennakkotestauksesta muutamalla kanttorilla ennen varsinaista aineistonkeruuta, aineistonkeruun jälkeen huomattiin, että joitakin kysymyksiä olisi pitänyt asetella toisella tavalla, sillä ne oli selvästi ymmärretty usealla eri tavalla.

Itselleni suurimpana haasteena tutkimuksessa oli teoriataustan sekä teoriakirjallisuuden pohtiminen, etsiminen ja laatiminen. Koska tämän tyyppistä tutkimusta varsinkaan kanttoreiden osalta ei ollut aikaisemmin tehty, oli välillä turhauttavaa miettiä, mikä olisi pätevä ja toisaalta tiivis tausta, johon tätä tutkimusta voisi peilata. Teoriaosuutta olisikin voinut vielä hioa ja jalostaa eteenpäin. Toisaalta voi analysoida, mikä on tutkimuksen kannalta oikeasti merkityksellistä taustatietoa ja mikä ei. Tätä tutkimusta aloittaessa lisävihkoa ei ollut tutkittu vielä ollenkaan. Oli mielenkiintoista huomata, että kanttoreilta ei ollut kysytty mielipiteitä oikeastaan ollenkaan myöskään aikaisemmista virsikirjauudistuksista, vaikka virret ovat kanttoreiden tärkein työväline.

Voi myös pohtia, olisiko tutkimustulokset jotenkin erilaiset, jos aineisto olisi kerätty esimerkiksi tänä keväänä 2020, taas yhden vuoden pidemmän tutustumisen ja käytön jälkeen. Onko lisävihkon virret nyt jo niin sanotusti 'perustavaraa' kanttorin työssä? Vaikka aluksi suorastaan petyin, tutkimuksen mielenkiintoisuuden kannalta, siihen, että kanttorit olivatkin melko yhtä mieltä lisävihkon käyttökelpoisuudesta ja sen vastaanotosta, tuloksethan ovat itse lisävihkouudistuksen kannalta erittäin

myönteiset. Lisävihkosta ja sen sisältämistä uusista virsistä pidetään, se koetaan pääasiassa käyttökelpoiseksi, sille löytyy käyttöä eri työtehtävissä - tämän tutkimuksen tulosten varjossa lisävihkoa valmistelleet tahot voivat siis olla tyytyväisiä työhönsä.

LÄHTEET

PAINETUT JULKAISUT

Engström, Katarina, Salminen, Veli-Matti & Tuukkanen, Teija 2017. *Muusikkona kirkon palveluksessa. Kanttoreiden osaamiskartoituskysely 2017*. Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 59. Kirkon tutkimuskeskus.

Engström & al. 2020. Kanttori – seurakunnan moniosaaja. Artikkeliteoksessa *Kirkon muusikko arjessa ja pyhässä*. Toim. Veli-Matti Salminen, Jorma Hannikainen & Kaija Huhtanen. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 132. Grano Oy, Vaasa. S. 71–114.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2008. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Erkkilä, Lasse, Tuovinen, Ulla, Tuppurainen, Erkki (toim.) 2003. *Kirkkomusiikin käsikirja*. Helsinki: Kirjapaja.

Hannikainen, Jorma 2011. Virren sävelmä. *Virsi suomalaisessa kulttuurissa. Hymnos 2011*. Hymnologian ja liturgiikan seuran vuosikirja, toimittanut Jaakko Rusama 2012. Vantaa: Tikkurilan Paino. S. 111–119.

Helenius, Anna 2020. *Yksi työ ja kymmenen tekijää. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kanttoreiden kokemuksia omasta ammatillisesta identiteetistään*. Taideyliopiston Sibelius-Akatemia. Studia Musica 79. Helsinki. Diss.

Koivuranta, Samuli & Urponen, Jenni 2017. *Laulun matka virreksi. Kertomuksia virsikirjan lisävihkosta*. Hymnologian ja liturgiikan seura. Helsinki: Kirjapaja.

Metsämuuronen, Jari (toim.) 2006. *Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Laadullisen tutkimuksen perusteet*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Nyström, Sirkku 2020. *Lisävihkon kolme ensimmäistä vuotta*. Kirkkomusiikki 1/2020 -lehti. Lehtiartikkeli.

Pajamo, Reijo 2001. *Virsikirjan sävelmistöuudistus 1973–1986*. Sibelius-Akatemia. Vammalan kirjapaino.

Pohjanoro, U. & Pesonen, M. 2010. *Kanttorit 2010. Kirkkoherrojen ajatuksia seurakuntien musiikkielämästä ja sen tulevaisuudesta*. Musiikkialan toimintaympäristöt ja osaamistarve. Toive, osaraportti 7, Sibeliussäätiön selvityksiä ja raportteja 6/2010. Sibeliussäätiö. Helsinki.

Ruonakoski, Leevi 2014. Kansan ääni virsikirjassa - Kirkolliskokous ja sen virsikirjavaliovaliokunta virsikirjan uudistajina vuosina 1984-1986. *Virsi ja laulu Suomessa. Tekstit, kokemus ja kasvatustieteet*. Toimittanut Innanen, Tapani & Salminen, Veli-Matti. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 120. Helsinki: Unigrafia Oy. S. 27-63.

Rusama, Jaakko (toim.) 2012. *Virsi suomalaisessa kulttuurissa. Hymnos 2011*. Hymnologian ja liturgiikan seuran vuosikirja. Vantaa: Tikurilan Paino.

Ryynänen-Karjalainen, Lea. 2002. *Sukupuolesta huolimatta. Naiskanttorit Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa*. Sibeliussäätiö. Studia musica 14. Helsinki. Diss.

Salminen, Veli-Matti 2016. Kirkko ja suomalainen musiikki- ja kulttuurielämä. Virret ja hengellinen musiikki elävässä musiikkikulttuurissa. *Osallistuva luterilaisuus. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2012-2015: Tutkimus kirkosta ja suomalaisista*. Toim. Ketola & al. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 125. Kuopio: Grano Oy. S. 88-109.

Salminen, Veli-Matti & Hannikainen, Jorma & Huhtanen, Kaija (toim.) 2020. *Kirkon muusikko arjessa ja pyhässä*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 132. Vaasa: Grano Oy.

Straarup, Jorgen & Hansson, Karl-Johan 2001. Psalmen i kultur och samhälle. Om Nordhymns enkätundersökning. *Dejlig er jorden. Psalmens roll i nutida nordiskt kultur- och samhällsliv*. Red. Karl-Johan Hansson, Folke Bohlin & Jorgen Straarup. Åbo: Åbo Akademi förlag.

Tervo-Niemelä 2020. Kanttoreiden työhyvinvointi. Artikkeliteoksessa *Kirkon muusikko arjessa ja pyhässä*. Toim. Veli-Matti Salminen, Jorma Hannikainen & Kaija Huhtanen. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 132. Grano Oy, Vaasa. S. 202-226.

Tiitu, Leena. 2009. *Kanttorin ammattikuva. Kanttoreiden käsitys ammatistaan ja siihen kohdistuvasta ulkopuolisesta vaikutuksesta*. Sibelius-Akatemia. Kirkkomusiikin osasto. Studia musica 37. Helsinki. Diss.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

Virsikirja 1986. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon virsikirja. Hyväksytty kirkolliskokouksessa 13.helmikuuta 1986. Helsinki: Lasten keskus ja Kirjapaja Oy.

Virsikirjan lisävihko. Hyväksytty kirkolliskokouksessa 4. marraskuuta 2015. Helsinki: Kirjapaja.

PAINAMATTOMAT LÄHTEET

Evans, Stephen 1991. *Uusien virsitekstien ja -sävelmien käyttö jumalanpalveluksessa: vuoden 1986 virsikirjan uusien tekstien ja sävelmien käyttöönotto kuudessa Turun Arkkihiippakunnan seurakunnassa 1987-89*. Tutkielma. Sibelius-Akatemia. Kirkkomusiikin osasto.

Hellevirta, Pirjo Annikki 1988. *Virsikirjaehdotukseen suhtautuminen Kuopion ja Oulun hiippakunnissa*. Tutkielma. Sibelius-Akatemia. Kirkkomusiikin osasto.

Helianna Herkkola 2017. *Äänenkäytölliset vaikutukset seurakuntalaisten virsilauluun jumalanpalveluksessa*. Kirjallinen työ. Sibelius-Akatemia. Kirkkomusiikki ja urut -aineryhmä. Helsinki.

Huhtanen, Kaija. 2013. *Kanttorin ammatillinen identiteetti*. Tutkielma. Sibelius-Akatemia. Kirkkomusiikki ja urut -aineryhmä. Helsinki.

Leppänen, P. 1987. *Vuoden 1984 virsikirjaehdotuksen vastaanottaminen Suomen evankelis-luterilaisissa seurakunnissa*. Tutkielma. Helsingin yliopisto. Teologinen tiedekunta. Käytännöllinen teologia.

Raatikainen, Pirkko. 1988. *Virsikirjaehdotukseen suhtautuminen Turun arkkihiippakunnassa ja Mikkelin hiippakunnassa*. Tutkielma. Sibelius-Akatemia. Kirkkomusiikin osasto.

Väisänen, Eija-Liisa. 1987. *Virsikirjaehdotukseen suhtautuminen Helsingin ja Tampereen hiippakunnissa*. Tutkielma. Sibelius-Akatemia. Kirkkomusiikin osasto.

Väisänen, M. 1990. *Vuoden 1986 virsikirjan vastaanotto Mikkelin hiippakunnassa*. Tutkielma. Helsingin yliopisto. Teologinen tiedekunta. Käytännöllinen teologia.

VERKKOJULKAISUT

Doria. Yxi vähä suomenkielinen wirsikiria. <https://www.doria.fi/handle/10024/117847>. (Luettu 18.3.2020.)

Käsikirjavalioikunnan mietintö 3/2010 edustaja-aloitteesta 4/2010. Virsikirjan lisävihkon valmistelutyötä koskevaa taustatietoa ja dokumentteja Evl.fi-sivustolla: <http://notes.evl.fi/kkoweb.nsf/c7f32a5129224528c2256dba002d78f0/8d242347fcd562b1c22577d700308e50?OpenDocument>. (Luettu 26.3.2020.)

Kirkkohallituksen esitys 13/2014. *Perustelut. Virsikirjan lisävihko. Kirkkohallituksen esitys 13/2014 kirkolliskokoukselle*. Asianumero 2011-00141. Suomen ev.lut.kirkko. Kirkkohallitus. [http://notes.evl.fi/kkoweb.nsf/8055b7c73c38f56dc22571540045bfe2/012d641cfd6ec2b4c2257df6004fcd2a/\\$FILE/KKHE-13-2014%20Virsikirjan%20lis%C3%A4vihko%202-Perustelut.pdf](http://notes.evl.fi/kkoweb.nsf/8055b7c73c38f56dc22571540045bfe2/012d641cfd6ec2b4c2257df6004fcd2a/$FILE/KKHE-13-2014%20Virsikirjan%20lis%C3%A4vihko%202-Perustelut.pdf). (Luettu 11.2.2019.)

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006: *KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkójulkaisu]*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/tietoaarkisto/julkaisut/kvalimotv.pdf>. (Luettu 24.2.2020.)

Seurakuntien henkilöstötilasto 2020. <https://www.kirkontilastot.fi/viz?id=136>. (Luettu 11.3.2020.)

Sibelius-Akatemian Vuosikatsaus 2011, 11. Toim. Pirkkanen & Raitio & Sjöblom. https://issuu.com/sibelius-akatemia/docs/siba_vuosikatsaus_2012_web. (Luettu 24.2.2020.)

Taideyliopiston eettiset ohjeet 2016. Taideyliopiston eettinen toimikunta.
https://artsi.uniarts.fi/eettiset-ohjeet1?p_p_id=3&p_p_lifecycle=0&p_p_state=maximized&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=2&_3_struts_action=%2Fsearch%2Fsearch. (Luettu 3.3.2020)

Uusi Virsi. Blogi virsikirjan lisävihkole. uusivirsi.wordpress.com. (Luettu 3.3.2020.)

Vapaavuori - *Virsi*kirja. Hannu Vapaavuori: Suomalaiset virsikirjat. www.evl.fi.
https://evl.fi/documents/1327140/40400830/suomalaiset_virsikirjat.pdf/1bd2119f-c04a (Luettu 13.3.2020)

LIITTEET

Arvoisa kanttori,

teen pro gradu -tutkielmaa Sibelius-Akatemian Kirkkomusiikki ja urut -aineryhmässä, ohjaajanani Jorma Hannikainen. Tutkielmassani selvitän, kuinka kanttorit ovat ottaneet vastaan ensimmäisenä adventtisunnuntaina 27.11.2016 käyttöön otetun virsikirjan lisävihkon. Tutkielma on ajankohtainen ja tärkeä monesta syystä. Lisävihkoa ei ole vielä tutkittu lainkaan, minkä takia tämä tutkielma avaa todennäköisesti ensimmäisenä lisävihkoa tarkastelevan tutkimuskentän. Kanttoreita sekä kanttoreiden mielipiteitä ja asenteita on ylipäänsä tutkittu erittäin vähän. Esimerkiksi vuoden 1986 virsikirjauudistuksesta tehdyt tutkimukset ovat pääasiassa keskittyneet kirkkoherrojen, kirkkoneuvostojen tai seurakuntalaisten kokemuksiin virsikirjauudistuksesta.

Tutkimus on kvalitatiivinen tutkimus ja sen aineisto kerätään tällä kyselylomakkeella. Tutkimuksessa tarkastellaan kahden eri hiippakunnan, Kuopion ja Mikkelin, kanttoreiden ajatuksia, käsityksiä, kokemuksia ja asenteita virsikirjan lisävihkoa kohtaan.

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Osallistumalla voit tuoda kuitenkin tärkeää tietoa ja arvoa kanttoreiden ajatuksista ja käsityksistä koko Suomen evankelis-luterilaiseen kirkkoon vaikuttavasta asiasta, lisävihkouudistuksesta.

Kanttorit vastaavat kyselyyn nimettömästi ja vastausaineistoa käsitellään niin, että vastaajien henkilöllisyydet eivät missään vaiheessa paljastu, eikä vastaajien henkilötietoja käsitellä missään vaiheessa tämän tutkimuksen ulkopuolella. Tutkimusaineisto on vain tutkijan hallussa, eikä siihen pääse kukaan ulkopuolinen käsiksi. Mahdollista myöhempää tutkimusta varten vastausaineisto säilytetään tutkijan arkistossa.

Tutkimus on lisäksi osa Kirkon koulutuskeskuksen käynnistämää *Kirkon musiikin ammattilaisena kasvaminen 2016–2019* -tutkimushanketta, jonka tarkoituksena on selvittää kirkon musiikin ammattilaiseksi ja musiikin ammattilaisena kasvamista erityisesti ammatti-identiteetin syntymisen, kehittymisen ja näihin vaikuttavien tekijöiden näkökulmista. Tutkimushankkeen ohjausryhmään kuuluvat: TT Juhani Holma, pj. Kirkon koulutuskeskus; MuT Jorma Hannikainen, Taideyliopiston Sibelius-Akatemia; MuT Kaija Huhtanen, Loimaan seurakunta; FT Erja Kosonen, Jyväskylän yliopisto; TT, KM Kati Niemelä, Helsingin yliopisto; YTT Veli-Matti Salminen, Kirkon tutkimuskeskus; TT Heikki Salomaa, Itä-Suomen yliopisto; MuM Teija Tuukkanen, Kirkkohallitus ja MuM Katarina Engström (sihteeri), Kirkon koulutuskeskus. Ohjausryhmän valitsemana tutkijaverkoston johtajana on Jorma Hannikainen. Tavoitteena on käynnistää tehtävään liittyviä tutkimushankkeita ja järjestää erilaisia projektiin osallistuvien tutkijoiden kokoontumisia (symposiumit, yms.). Kirkon koulutuskeskus on varannut neljän vuoden ajalle tutkimushankkeeseen 30 000 € / vuosi ja Kirkon tutkimuskeskus on varautunut harkinnanvaraisesti tukemaan apurahoin aiheeseen liittyviä tutkimuksia.

Kiitos osallistumisestasi tutkimukseen!

Elina Vitri

Lomakekysely

Kysely koostuu enimmäkseen avoimista kysymyksistä. Osassa kysymyksistä on vaihtoehdot – rastita tällöin itseesi eniten sopiva vaihtoehto. Vastaa kysymyksiin mahdollisimman tarkasti, omiin ajatuksiisi ja käsityksiisi pohjautuen. Kysymykset ovat paperin molemmilla puolilla. Kyselyyn vastaaminen vie aikaa noin viisitoista minuuttia.

Nainen _____ Mies _____ Muu _____ En halua kertoa _____

Ikä _____

Valmistumisvuosi _____

Opiskelupaikka ja oppilaitos _____

Opintojen aikainen syventymiskohde _____

Virkanimike, jolla olet töissä:

Muuta piispainkokouksen hyväksymää tutkintoa edellyttävä kanttorin virka _____

Ylempää korkeakoulututkintoa edellyttävä kanttorin virka _____

Laajaa yliopistotutkintoa edellyttävä kanttorin virka _____

Muu kirkkokuusikon virka / toimi _____ Mikä _____

Hiippakunta: Mikkeli _____

Kuopio _____

Seurakuntasi koko jäsenmäärän mukaan:

alle 2000 _____

2001-4000 _____

4001-8000 _____

8001-16000 _____

16001-24000 _____

yli 24000 _____

Oletko täydennyskouluttanut itseäsi valmistumisesi jälkeen, jos olet, mitä koulutusta olet käynyt?

Miten koet hallitsevasi eri musiikkityylejä?

Onko sinulla rytmimusiikkitaustaa, jos on, niin millaista?

Koetko jonkun herätysliikkeen itsellesi läheiseksi? Jos koet, niin minkä?

Virsi- ja laulukirjan lisävihko on ollut käytössä nyt hieman yli kaksi vuotta. Onko lisävihkoja ja/tai lisävihkolla varustettuja virsi- ja laulukirjoja ollut käytettävissä seurakunnassasi?

Kuka on päättänyt lisävihkojen käytöstä työssäsi eri työtehtävissä? Sinä, vai joku muu, kuka?

Käytätkö mielestäsi lisävihkoa runsaasti? Kuvaile vapaasti lisävihkon käyttöäsi, esim. haluaisitko käyttää lisävihkoa nykyistä enemmän tai vähemmän ja miksi.

Mitä ajattelet lisävihkosta?

Onko lisävihko käyttökelpoinen ja millä perusteella?

Mitä odotit lisävihkolta? Ovatko odotuksesi täyttyneet?

Mitkä asiat koet haasteelliseksi lisävihkon käytössä?

Miten ja minkälaisissa työtilanteissa tai tehtävissä käytät lisävihkoa?

Alla on luettelo kaikista lisävihkon virsistä. Rastita kaikki ne virret, joita muistat käyttäneesi työssäsi.

901 Luoja, Isä, sinulle
902 a Jumalamme, suuruuttasi
902 b Jumalamme, suuruuttasi
903 Soi, virteni, kiitosta Herran
904 Kohotkoon ilohuuto
905 Seppä taivaallinen
906 Riemuita saamme
907 Onko suurempaa ihmettä
908 On yksi nimi ylitse muiden
909 Ole kiitetty, Herra Jeesus Kristus
910 Kiitän Herran antamista teistä
911 Talven valon saamme lumen myötä
912 Minun sydämeni on levollinen
913 Minä olen Herra, Jumalasi
914 Etsi, kutsu minutkin
915 En tiedä, miksi kirkonpenkkiin jäin
916 Maailman kaikki rukoukset poimit
917 Rukouksen liekki
918 Rauhan Herra, suo rauha
919 Jeesus, Jeesus, kuule rukoukseni
920 Nyt tapahtukoon tahtosi
921 Leipä elämän
922 Kuuntelen
923 Silmäni aukaise
924 Edessä reitti tuntematon aukeaa
925 a Maa järkkyy, murtuu
925 b Maa järkkyy, murtuu
925 c Maa järkkyy, murtuu
926 Piirrä, Jeesus, sydämeeni
927 Erämaassa jyvä hiekan
928 Nyt pelko pois
929 Kuka oon Sinun suunnitelmassas?
930 Sinun edessäsi painamme päämme
931 Joskus sisimpäämme kasvaa ilon kukkamaa
932 Oi ihmeellistä armoa
933 Oi saavu jo, Immanuel
934 Profeetat aikanaan
935 Hetkeksi, hiljene, maa
936 Tulvii riemu sydämeeni
937 Ole tervehditty täällä
938 Jeesus Kristus, suuri ihme

939 Päivää neljäkymmentä
940 Ristin alla
941 Vehnänjyvä nukkuu
942 Aurinko tanssii, halleluja!
943 Sylin täydeltä kukkia kannat
944 Kuoleman paasi liikahtaa
945 Kutsut minut maailmaan
946 En voi nähdä tuulta
947 Niin vähän pieni siemen kaipaa
948 Vuodata nyt meihin, Herra
949 Kirkko olkoon niin kuin puu
950 Laulu kuuluu kirkkotieltä
951 Oi Jeesus, muuta minua
952 Sanasi on meille leipää
953 Herramme luo käykäämme kaikki
954 Lahjoillasi meitä siunaat
955 Rauhaa, ystäväni
956 Tämä on..., meille luvataan
957 Pyhään salaisuuteen Jeesus meidät sulkee
958 Leipä syö, viini juo ja Nälkäinen syödä saa
959 Saapua yhteiseen pöytään ja jakaa
960 Maksettu on velkani mun
961 Laulan, koska heräit minut kuolemasta
962 Jeesus, metsän heleydessä
963 Herra, kutsut työhösi
964 Jeesus, ristinpolkujasi
965 Vien suuren viestin
966 Isä nyt vie rakastamaan
967 Nousta sain aamuun
968 a Nouse, kiitä Luoja
969 b Nouse, kiitä Luoja
970 On unen aika, pieni ihminen
971 Maan korvessa kulkevi lapsosen tie
972 Hiljaisessa siimeksessä
973 Tuo siunaus nyt koteihin
974 Isästäni, Jeesus, kiittää tahtoisin
975 Tutulla tiellä ei eksyä saata
976 Kynnelliin kastuu köyhien maa
977 Pyhän kaupungin porteista saavat
978 Te autuaat, te murheelliset
979 Tulkoon tie sinua vastaan

Minkälaiset lisävihkon virret koet käyttökelpoisiksi ja miksi? Mainitse esimerkkejä.

Minkälaiset lisävihkon virret eivät ole sopivia tai hyviä käytettäväksi ja miksi? Mainitse esimerkkejä.

Tuoko lisävihko jonkinlaista lisäarvoa työhösi, jos tuo, niin millaista?

Onko suhtautumisesi lisävihkoon muuttunut sen käytön aikana ja millä tavalla?

Jäitkö kaipaamaan jotakin lisävihkolta, jos, niin mitä?

Vapaa sana

Kiitos vastauksistasi ja osallistumisestasi tutkimukseen!